

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Michaela Boriková

Carl Gustav Jung a jeho pojetí člověka, duše a posmrtného života

Olomouc 2020

vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne .....

.....podpis autorky

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, PhDr. Petru Zimovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, ochotu, vstřícnost a čas, který mi věnoval.

Rovněž děkuji svým nejbližším za veškerou podporu během mého dosavadního studia.

Obsah

Úvod.....	6
1. Život C. G. Junga	8
1. 1 Jungovo dětství	8
1. 1. 1 Vliv rodinného prostředí.....	8
1. 1. 2 Dvě osobnosti uvnitř Junga.....	9
1. 2 Studentská léta.....	10
1. 3 Psychiatrická činnost.....	12
1. 4 Jung a ženy	14
1. 5 Přátelství s Freudem.....	15
1. 6 Závěr života	17
2. Jungovo místo v dějinách psychologie	19
2. 1 Freudova psychoanalýza	20
2. 2 Adlerova individuální psychologie	22
2. 3 Jungova analytická psychologie	23
2. 3. 1 Archetypy a nevědomí.....	25
3. Jungovo pojetí člověka a duše.....	27
3. 1 Vztah těla a duše.....	27
3. 2 Persona a stín	29
3. 3 Proces individuace	31
3. 4 Animus a anima	32
3. 5 Struktura vědomí a Jungova typologie.....	33
3. 5. 1 Ektopsýché	35
3. 5. 2 Psychologické typy.....	37
3. 5. 3 Endopsýché	39
3. 6 Síla mysli.....	40
3. 7 Člověk a jeho prostředí	41

3. 8 Prázdnota v životě moderního člověka	42
4. Pojetí posmrtného života.....	44
4. 1 Život a smrt.....	44
4. 2 Existence života po smrti	45
4. 3 Spiritismus	48
4. 4 Jungova vize – zážitek blízké smrti	52
5. Využití tématu ve výuce OV a ZSV	54
Závěr	56
Prameny a literatura	57
Elektronické zdroje	59

Úvod

Carl Gustav Jung, psychoterapeut, lékař a zakladatel analytické psychologie, byl nepochybně jedním z nejdůležitějších myslitelů dvacátého století. Jeho celoživotní dílo je velmi rozsáhlé a trůfám si tvrdit, že v něm každý člověk může nalézt inspiraci a možná i odpovědi na některé své otázky. Jung totiž svou životní filosofií přesáhl rámec tehdejší doby a většina témat, kterými se zabýval, je aktuální i dnes. C. G. Junga bychom neprávem považovali za pouhého teoretika či dokonce spekulativního filosofa, neboť měl velice blízký vztah k přírodním vědám a své myšlenky, jež nebylo možné vědecky dokázat, kategorizoval jako „pouhé hypotézy“ vyřčené za účelem dalšího bádání. V době, která byla orientována zejména materialisticky, se odvážil otevírat kontroverzní témata o smyslu lidského bytí, existenci duše či komunikaci s duchy zesnulých.

Cílem mé bakalářské práce je přiblížit Jungův život a vývoj myšlení v průběhu studií, psychiatrické praxe, terapeutické činnosti a v neposlední řadě také tvůrčí činnosti, kdy pracoval na svých stěžejních literárních dílech. Hlavními cíli práce je představení základních aspektů Jungovy analytické psychologie a podrobnější zpracování jeho úvah o člověku, lidské duši, posmrtném životě a životě i smrti vůbec. Práce je rozdělena celkem do pěti kapitol a jim příslušných podkapitol.

První kapitola je věnována životu C. G. Junga, jeho rodině a prostředí, v němž vyrůstal a které jej od útlého dětství značně formovalo. Již zde je patrné, v čem byl výjimečný a čím se lišil od svých vrstevníků. Kapitola dále pojednává o Carlově volbě budoucího studia a povolání. Jeho rozhodnutí pro volbu psychiatrie, která mu učarovala, zpočátku nikdo nebyl schopen pochopit. Paradoxně se jednalo patrně o první životní moment, kdy si byl mladý Jung něčím zcela jist. Nastínila jsem zde také Jungův komplikovaný vztah se Sigmundem Freudem. Ačkoli konec jejich přátelství předznamenal pád a krizi, v konečném důsledku napomohl Jungovu klíčovému rozvoji, jenž později nazval procesem individuace.

Druhá kapitola zařazuje Jungovu analytickou psychologii v rámci tehdejšího pojetí psychologie a stručně pojednává o Jungových současnicích, Sigmundu Freudovi a Alfredu Adlerovi, a jejich koncepcích. Nejsou opomenuty ani klíčové pojmy analytické psychologie – archetypy a kolektivní nevědomí.

Třetí kapitola je věnována pojetí člověka a lidské duše. Jsou zde uvedeny Jungovy úvahy o existenci duše, její podstatě a vztahu k hmotnému tělu. Jungovým zvykem bylo, pokud možno, vždy vycházet z historie lidstva, chápání života z pohledu lidí primitivních kultur, ale i různých náboženství, mystiky či legend. Argumentoval proti přehnanému vědeckému materialismu, jenž vše nehmotné a lidskými smysly neuchopitelné automaticky pokládá za nereálné. V kapitole se věnuji také Jungovu pojetí vědomých struktur a funkcí, jež uvádí do přímé souvislosti s typologií extrovertní a introvertní osobnosti, a které ovlivňují orientaci člověka ve vnějším světě. Uvedla jsem rovněž některé z Jungových názorů na tzv. moderního člověka, které mně osobně připadají být značně aktuální.

Kapitola o posmrtném životě je psána spíše formou vyprávění o Jungových nevysvětlitelných zážitcích, jež jej nutily se zamýšlet nad možností existence duchů, kteří pronikají do našeho světa. Tato kapitola je tedy do značné míry provázána s problematikou pojetí duše. Některé zážitky formovaly Jungovy názory patrně více, než si byl on sám ochoten připustit.

Poslední kapitola shrnuje možnosti využití tématu mé práce ve výuce občanské výchovy a základů společenských věd. Snažila jsem se na danou problematiku pohlížet jak z pohledu budoucího učitele, tak z pohledu studentů, kteří mohou být psychologickou tématikou osloveni, obzvláště pokud je jim představena zajímavě a prakticky.

V práci jsem neopomenula uvést některé zajímavosti z Jungovy životní pouti, například o jeho zážitku blízké smrti či některé podrobnosti o spiritistických seancích. Domnívám se, že to čtenářům může lépe přiblížit Jungův osobní život a zároveň osvětlit některé z jeho myšlenkových obrátů.

1. Život C. G. Junga

Pochopení osobnosti Carla Gustava Junga není možné bez detailnějšího poznání jeho dětství a klíčových momentů, které jej během života výrazně ovlivnily. Jeho myšlenky a úvahy ho možná formovaly více než samotná výchova rodičů. Svět dětských fantazií je pravděpodobně nekonečný, ale asi jen málokteré dítě tráví celé dny střídáním perspektiv vnímání a hlubokými úvahami o Bohu, jako to dělal malý Carl. V dětství býval často nemocný patrně z příčin, které by dnes mnozí odborníci i laici označili jako „psychosomatické“. Později si uvědomil, že tato onemocnění pocházela z dysfunkčního vztahu jeho rodičů. Některé své sny si pamatoval již z raného dětství jako silné zážitky, ke kterým se během svého života vracel a analyzoval je.

1. 1 Jungovo dětství

1. 1. 1 Vliv rodinného prostředí

Carl Gustav Jung se narodil 26. července 1875 ve švýcarském Kesswillu na břehu Bodamského jezera jako druhorozený syn protestantského pastora Paula Junga a Emilie Preiswerkové. Dva roky před Carlovým narozením se jeho rodičům narodil první syn, který však žil jen několik dní. O to úzkostlivější byla jejich výchova druhého dítěte. Carl byl jedináčkem dlouhých devět let, roku 1884 se narodila jeho sestra Johanna Gertrud Jung (Hayman 2001a, s. 14).

Carlův otec, Paul Jung, byl vesnickým pastorem protestantské církve. Stát se pastorem však nebylo jeho snem, pouze tuto možnost využil jako příležitost k získání financí, které mu odkázal jeho příbuzný na studium. Během života ztratil víru a zahořkl. Jungova matka Emilie byla dcerou basilejského pastora Samuela Preiswerka, jenž byl spiritistickým médiem a věřil, že jej obklopují duchové. Emilie tyto sklony jistě po otci zdědila a svého syna Carla tím silně ovlivnila. Malý Carl matku již od dětství vnímal jako cosi neurčitého a neuchopitelného, jako sílu přírody a současně jakýsi symbol nevědomí. Dokonce tvrdil, že měla dvě osobnosti, což je do značné míry pojilo, ale současně se jí v některých momentech bál, protože se po přechodu do druhé osobnosti stávala temnou, neurčitou, autoritativní a pro svého syna neuchopitelnou (Antier 2012, s. 16-18). Manželství Jungových rodičů nebylo příliš harmonické. Jungova matka musela být několik měsíců hospitalizovaná na nervovém oddělení v basilejské nemocnici a toto odloučení v Carlovi zanechalo hlubokou stopu, jak sám uvedl. „*Od té doby jsem byl vždycky nedůvěřivým,*

jakmile padlo slovo „láska“. Dlouhou dobu se mi s „ženstvím“ pojil pocit: přirozená nespolehlivost. „Otec“ pro mě znamenal spolehlivost a – bezmocnost. To je handicap, se kterým jsem začínal.“ (Jung in Jaffé 2015, s. 18). Z těchto slov je dobře patrný i Jungův vztah k otci, kterého vnímal jako slabého jedince. Nespatřoval v něm autoritu a osobnost, kterou by rád následoval.

Významné místo v Carlově životě měl i jeho dědeček z otcovy strany, který byl nejen lékařem a profesorem, ale i rektorem basilejské lékařské fakulty. Byl to právě Jungův děd, kdo přijal švýcarské občanství a ovlivněn svým přítelem konvertoval k protestantismu. V mnohém se Jung svému dědečkovi podobal a do značné míry jej považoval za svůj vzor, ačkoli neměl možnost ho nikdy osobně poznat, neboť Jung senior zemřel jedenáct let před Carlovým narozením (Antier, 2012, s. 15-16).

Velký vliv na utváření Jungovy osobnosti však neměli jen jeho příbuzní, ale podobnou měrou také prostředí, v němž vyrůstal. Od útlého dětství trávil spoustu času v kostele, na faře, a se svým otcem se častokrát účastnil pohřbů. Jeho dětský mozek byl tedy od začátku zatěžován představami o víře, náboženství, Bohu, Ježíšovi. Všechny ty neutichající myšlenky a nezodpovězené otázky mu však způsobovaly neurózu. Navíc Ježíše dlouho vnímal jako zlého, protože ze slov svého otce při pohřbech chápal, že si pán Ježíš bere nebožtíky k sobě – tedy do tmavé díry v zemi, kam se spouští rakev. Z této neurózy jej osvobodil až sen, který sám sobě vysvětlil jako boží milost. Tento zážitek vnímal jako kontakt s Bohem, jenž změnil jeho vztah k otci i strýcům pastorům (Antier 2012, s. 27-29, Jung in Jaffé 2015, s. 19).

1. 1. 2 Dvě osobnosti uvnitř Junga

Jung byl velmi učenlivé dítě. Škola mu z počátku nečinila potíže, protože měl před spolužáky náskok – mimo jiné i proto, že jej otec již od šestého roku věku učil latinu. Trávit čas s vrstevníky mu však mnohdy nedělalo dobře, protože se s nimi cítil jako někdo jiný. Jako by se kvůli nim sám sobě vzdaloval. V dětství se mu po nocích zdávaly hrozné sny. Trpěl úzkostmi a dušností. Určitou úzkost však začal zažívat i přes den, kdy pociťoval rozdvojení své osobnosti, což značně narušilo jeho vnitřní jistotu (Jung in Jaffé 2015, s. 26-28).

Mezi sedmým až devátým rokem si rád hrával s ohněm na zahradě a celé hodiny dokázal sedět na kameni a hrát myšlenkovou hru. Hra spočívala v tom, že sám sobě kladl

matoucí otázku: „*Jsem ten, kdo sedí na kameni nebo jsem kamenem, na němž sedí on?*“ (Jung in Jaffé 2015, s. 28). Kámen považoval za svůj a věřil, že spolu mají tajný vztah.

Carl stále více nabýval dojmu, že se skládá ze dvou lidí. On sám své rozdílné osobnosti označil jako *Číslo 1* a *Číslo 2*. Zatímco *Číslo 1* byl tehdy ostýchavý chlapec, jenž musel poslouchat autority, osobnost *Číslo 2* byla sama o sobě silnou autoritou a připomínala moudrého a skeptického muže (Hayman 2001a, s. 33).

1. 2 Studentská léta

V jedenácti letech začal Jung chodit na gymnázium v Basileji. Zde si po srovnání se svými spolužáky uvědomil, že pochází z chudé rodiny. Začal na své rodiče pohlížet se soucitem a chápat jejich starosti i z nich plynoucí disharmonii ve vztahu. Škola jej nudila a považoval ji za ztrátu času, který by se dal využít lépe. Největší strach pociťoval z matematiky, kterou měl potíže chápat zvláště od chvíle, kdy se v ní začalo počítat s písmeny. Rovnice $a = b$ mu připadala stejně absurdní jako Slunce = Měsíc. Později řekl, že měl o matematice morální pochybnost. Jako studentku pedagogické fakulty a snad i budoucí učitelku mě velmi zaujal způsob, jakým Jung popisoval své pocity ze školy. Jako neustálý strach ze selhání a pocity zoufalství z malosti vlastní existence. Ačkoli si mimo školu například rád kreslil, hodiny kreslení dle vnucených předloh mu tuto zálibu zcela zprotivily (Jung in Jaffé 2015, s. 32-35).

Když se malému Jungovi jednoho dne stal malý úraz, byl nadšen, protože nemusel do školy chodit. Dokonce si vsugeroval mdloby kdykoli měl do školy jít nebo splnit domácí úkol. Dlouhodobé osvobození od školní docházky mu však štěstí nepřineslo, protože začal cítit, že utíká jen sám před sebou. Jungovi rodiče si začali dělat starosti, že Carl nejspíš trpí epilepsií. Jeho otec vyslovil obavu, že takto nemocný si v budoucnu nezvládne sám vydělávat. Carl si tehdy uvědomil, že jeho mdloby jsou pouhou neurózou, které se postupně sám zbavil. Mnohem později uvedl, že tato zaranžovaná neuróza byla jeho tajemstvím, za které se styděl. Zároveň jej ale tato zkušenost dovedla k velké pečlivosti (Jung in Jaffé 2015, s. 36-37).

Rozkol dvou osobností uvnitř Junga se projevoval i při úvahách o výběru dalšího studia. Jung nechtěl dopadnout stejně jako jeho otec, který se bál přemýšlet a klást si otázky, ale zároveň postupně ztratil i víru. Carlovu první osobnost lákaly přírodní vědy, zatímco

druhá osobnost tíhla k filosofii, psychologii, duchovním vědám a náboženství. Tou dobou Jung pravidelně navštěvoval svého strýce pastora, se kterým si dobře rozuměl. Do kostela však chodil jen zřídka a raději sbíral různé minerály, zkameněliny a jiné přírodniny (Hayman 2001a, s. 40).

Nakonec se Carl rozhodl pro studium medicíny stejně jako jeho dědeček, C. G. Jung starší. Začal tedy studovat lékařskou fakultu v Basileji, kde před lety působil Jung senior jako rektor. Učil zde i Friedrich Nietzsche, jehož osobnost a dílo Junga přitahovaly. Zřejmě hlavně proto, že stvořil postavu Zarathustry, která představovala Nietzscheho druhou osobnost. Zároveň se však Jung svých podobností s Nietzschem obával, protože Nietzsche se nechal ovládnout svou druhou osobností a zemřel jako světem nepochopený psychotik. Také proto Jung svou druhou osobnost potlačil, a i přes těžké začátky se naplno pustil do studia medicíny (Antier 2012, s. 45-49).

Na vysoké škole Jung prospíval skvěle. Stal se mladším asistentem anatomie a hned v prvním semestru studia se přidal k bratrství *Zofingia*, jehož členové vedli diskuze na různá intelektuální témata. Mladý Jung si našel přátele a začal oplývat sebevědomím, které mu jako melancholickému dítěti scházelo. Někteří spolužáci ho však neměli v lásce a vnímali jej jako přehnaně sebevědomého (Hayman 2001a, s. 45).

S nadšením studoval filosofická díla. Příčil se mu pesimismus a vnímání života jako tragického dramatu, jak o tom četl v Schopenhauerově díle. Kantovo pojetí mravního dobra a víra v nesmrtnost duše mu byla mnohem bližší (Antier 2012, s. 43-44).

Jung tedy začal zkoumat lidskou duši a uvědomil si, že k jejímu bližšímu poznání je nutno zohlednit i spiritismus, parapsychologii a zkoumat jevy jako je například hypnóza nebo telepatie. Tehdy si také Jung uvědomil, že obor, v němž by mohl nalézt to, co hledal, je psychiatrie. Zdálo se mu, že psychiatrie v jeho životě konečně propojí přírodní vědy s filosofií (Hyde 2007, s. 16). Problematické však bylo, že v této době psychiatrie takřka nikoho nezajímala, byla velmi nedoceneným oborem vnímaným v podstatě jen jako péče o „lidské trosky“. Z těchto důvodů byli mnozí šokováni, že chce Jung takto promrhat svůj talent a příležitost stát se skvělým lékařem (Stevens 1996, s. 21).

1. 3 Psychiatrická činnost

Hned po promoci roku 1900 byl Jung přijat na psychiatrickou kliniku curyšské univerzity. Tato klinika měla prestižní pověst a Carl měl štěstí, že se dostal právě sem a stal se asistentem Eugena Bleulera¹, jenž velmi brzy poznal jeho talent. Jmenoval jej svým zástupcem a rovněž zařídil, aby začal psychiatrii a psychoterapii na univerzitě přednášet. Bleuler navíc pověřil Junga prací na Galtonově testu volných asociací². Na základě tohoto výzkumu se Jung stal známým v psychologických kruzích a znamenalo to pro něj rovněž počátek přátelství se Sigmundem Freudem³ (Stevens 1996, s. 21).

Junga ale nejvíce zajímalo, co se vlastně děje v nitru duševně nemocných, zejména schizofrenních pacientů. Dost se mu nelíbilo, že se k chorým přistupuje velmi neosobně, a že se v léčbě vůbec nezohledňuje psychologie. Také proto jej tehdy zaujal Freud se svým individuálním přístupem a výzkumy o psychologii hysterie a snu (Jung in Jaffé 2015, s. 108-109). Jung si uvědomoval, že chování pacientů nepředstavuje jen sled nesmyslných gest, ale že jsou naopak tyto projevy z psychologického hlediska smysluplné. Při tom nezpochybňoval, že jsou psychotické jevy z neurologického hlediska způsobeny přítomností toxinu v krevním oběhu pacienta, nicméně schizofreniky vnímal jako osoby snící za bílého dne. Byl přesvědčen, že se nemocní namísto reality zaměřují na svůj vnitřní svět snů a fantazií (Stevens 1996, s. 22-23).

V roce 1905 byl Jung jmenován docentem psychiatrie. Roku 1907 publikoval svá pozorování schizofrenních pacientů, čímž si ještě zvýšil reputaci výzkumného psychiatra (Stevens 1996, s. 22-23). Zájem o Jungovu soukromou praxi byl tak velký, že tuto činnost přestal zvládat a roku 1909 jí zanechal. Až do roku 1913 však nadále přednášel – zprvu hlavně o psychopatologii, později také o základech Freudovy psychoanalýzy. Vedl rovněž kurzy hypnózy, čehož později také zanechal, když si uvědomil, že zcela nechápe, co přesně se vlastně během hypnózy děje. Rovněž pro Junga nebylo zcela přirozené diktovat

---

¹ Eugen Bleuler (1857–1939) byl jedním z vynikajících psychiatrů tehdejší doby. Později vešel do historie jako autor pojmu schizofrenie

² Test slovních asociací spočívá v tom, že jsou pokusné osobě předčítána jedno po druhém slova z předem pečlivě připraveného seznamu tak, aby mohla na každé zareagovat prvním slovem, které ji napadne. Slovní reakce jsou zapisovány společně s tím, za jak dlouho odpověď přijde (počet vteřin). Po přečtení seznamu se pokus opakuje a pokusná osoba má odpovídat stejně jako v předchozím případě.

³ Sigmund Freud (1856, Příbor – 1939, Londýn) byl neurolog a psycholog židovského původu. Založil psychoterapeutickou metodu, založenou na volných asociacích pacienta, zvanou psychoanalýza.

pacientům během hypnózy, co mají dělat. Jeho zájmem bylo spíše zkoumat jejich nevědomí analýzou snů (Jung in Jaffé 2015, s. 110-112).

Během své psychiatrické činnosti Jung pracoval s nespočtem pacientů, kteří měli dlouhý seznam diagnóz a špatnou prognózu. Vždy se jim hlavně snažil přiblížit a pochopit jejich svět. Proto bylo nezbytné seznámit se s životní historií pacientů a vyvozovat z ní důsledky. Podstatným momentem bylo to, kdy si uvědomil, že se analýza pacientovy duše neobejde bez analýzy duše samotného lékaře. Psychoterapeut totiž musí především rozumět sám sobě, aby byl s to pochopit i svého pacienta. Není tedy prakticky možné při práci postupovat jen dle předepsaných metod, ale naopak ke každému případu přistupovat zcela individuálně. Dle Junga je rovněž klíčové ponořit do případu sám sebe. Nikoli na pacienta pohlížet čistě z pohledu lékaře, tedy autority, ale vést s ním diskuzi jako rovný s rovným. Když se stalo, že si Jung nebyl jistý dalším postupem, pomohla mu analýza vlastních snů. Chápal totiž, že při terapii je nutno zohlednit i lékařovo nevědomí. Tak si například uvědomil, že na jednu ze svých pacientek pohlíží příliš „shora“, skoro až pohrdavě, a proto terapie stagnovala. Jung také zdůrazňoval, že každý terapeut potřebuje svého terapeuta, tak jako i samotný papež má svého zpovědníka. Zde kladl důraz na roli žen, které mají vytríbenější intuici a dokáží vidět to, co mužskému oku uniká. Sám Jung řekl, že se díky nespočtu pacientů a jejich psychickým problémům naučil nejvíce sám o sobě. Nejvýznamnější pro něj byla setkání s lidmi napříč společnostmi a na velmi rozmanité psychologické úrovni (Jung in Jaffé 2015, s. 122-131).

Paradoxně se i samotný Jung během svého života ocitl na pokraji šílenství. Na podzim roku 1913 se mu opakovaně zdál strašný sen, v němž se díval na mapu Evropy a s hrůzou sledoval, jak je celý světadíl s výjimkou Švýcarska zalit mořem krve. Jednalo se o halucinaci, denní snění. Jung, coby psychiatr, začal pociťovat obavu, že by se mohlo jednat o počátek schizofrenie. Zvláštní bylo, že měl tyto halucinace v období před vypuknutím první světové války. Později Jung nabyl dojmu, že mu tyto vize posílalo jeho *kolektivní nevědomí*. (Jung et al. 2015, s. 114-115). Tou dobou pociťoval sílící napětí, slyšel hlasy a hovořil s imaginárními postavami – moudrým starcem Filémónem a překrásnou, slepou ženou Salome. Byli to Jungovi duchovní průvodci a občas věřil, že jsou skuteční. Filémón představoval předobraz Jungovy vlastní osobnosti, která měla ve stáří naplnit svůj potenciál. Carl však vylučoval, že by snad šlo o pouhý psychotický jev. Řekl: „*Filémón a jiné fantazijní postavy mě přivedly k rozhodujícímu poznání, že v duši existují věci, které nevytvářím já,*

nýbrž které vytvářejí samy sebe a mají svůj vlastní život. Filémón znázorňoval sílu, kterou jsem já nebyl.“ (Jung in Jaffé 2015, s. 160). Rozvoji psychózy Jung zabránil tím, že si vedl deník, v němž podrobně popisoval své zážitky. Texty byly nakonec doplněny o Jungovy ilustrace a vydány po jeho smrti jako „Červená kniha“. To, co se s Jungem tehdy dělo, považoval za projevy nevědomí. Byl přesvědčen, že si on sám tyto zkušenosti nevymyslel. Málokdo by takový duševní stav dokázal překonat bez pomoci. Jung celou situaci vnímal jako experiment, kdy psychiatr dostal možnost své pacienty pochopit na základě vlastní zkušenosti s nemocí. Sám uvedl, že mu nejednou pomohlo přesvědčení, že těžké období prožívá kvůli svému zdokonalení, a hlavně kvůli svým pacientům (Stevens 1996, s. 31-34).

1. 4 Jung a ženy

V roce 1903 se Jung oženil s Emmou Rauschenbachovou, s níž v letech 1904 až 1914 zplodil čtyři dcery a jednoho syna. Byla to láska na první pohled a Carl o Emmu od první chvíle usiloval, ačkoli jejich sňatku zpočátku stály v cestě majetkové rozdíly. Emma pocházela ze zámožné rodiny a její majetek připadl podle švýcarského zákona jejímu manželovi. To Jungovi umožnilo získat mnohem lepší profesní pozici a nezávislost. Jako bohatý muž si totiž najednou mohl dovolit své názory vyjadřovat mnohem otevřeněji (Hayman 2001a, s. 87-88).

Manželství Junga a Emmy nepřálo hlavně to, že Jung byl velice charismatický a přitažlivý muž, vysoké svalnaté postavy. Mnohé ženy jej obdivovaly a milovaly a sám Jung si jejich společnost velmi užíval. Tyto obdivovatelky později vytvořily skupinu, které v Curychu říkali *Jungfrauen*. Skupinu tvořily studentky lékařské fakulty, které navštěvovaly Jungovy přednášky, i mladé ženy, které léčil. Manželka Emma tomu s hořkostí přihlížela (Antier 2012, s. 90-91).

Junga silně ovlivnil případ jeho pacientky Sabiny Spielreinové s diagnostikovanou těžkou hysterickou psychózou. Sabina se cítila nepochopená, opuštěná a vyhrožovala sebevraždou. Jung jí od počátku vnímal, naslouchal a trávil s ní nezvykle mnoho času. Sabina díky němu ožila, uzdravila se, ale jejich vztah přerostl ve vzájemnou závislost. Sabina Jungovi připomínala jeho matku a probudila v něm city, které ke své ženě po narození dvou dcer již nechoval. Zamilovali se do sebe, avšak Jung byl odhodlán zachovat své manželství s Emmou (Hayman 2001b, s. 107-108). Když Emma porodila chlapce, Jungova jediného syna, jejich láska se upevnila. Sabinu od té chvíle jen odmítal a ta se ocitla na pokraji

zhroucení. Faktem však zůstává, že vztah s Jungem Sabinu vyléčil, dodal ji potřebné sebevědomí a sama se po čase stala úspěšnou psychoanalytičkou (Antier 2012, s. 114-120).

Svou ženu, která byla elegantní manželkou i skvělou matkou Jung svým způsobem celý život miloval. Přesto žil v milostném trojúhelníku. Odůvodnil to tím, že v sobě objevil polygamní prvky a také tím, že je v životě muže potřebné zastoupení dvou druhů žen. Na jedné straně je to manželka, která zajistí teplo domova a porodí děti, na straně druhé duchovní společnice, která muži naslouchá a inspiruje jej. Jungova dlouholetá milenka, Antonie Wolfová, byla jeho celoživotní spolupracovnicí a měla významné místo v Jungově životě. Tak se stávalo, že na své významné přednášky cestoval po boku své manželky i milenky. Carl se Antonie nehodlal nikdy vzdát, ačkoli byla příčinou ostrých manželských hádek. Emma nakonec musela ustoupit, aby manželství zachránila (Stevens 1996, s. 29-30).

1. 5 Přátelství s Freudem

Sigmund Freud se stal klíčovou osobností v Jungově životě. Freud byl o devatenáct let starší, tedy i zkušenější a tou dobou již měl na svém autorském seznamu několik zásadních prací, jako třeba „Studie hysterie“ z roku 1895 a „Tři úvahy o sexuální teorii“ z roku 1905. Jung měl tedy z čeho vycházet a ve svých dílech na Freuda odkazoval. První kontakt spolu navázali výměnou článků a knih.

Roku 1906 poslal Jung jeden výtisk své knihy „Studie ke slovním asociacím“ Freudovi. Freud byl z knihy nadšen, a to vedlo k osobnímu setkání obou mužů roku 1907 ve Vídni. Tolik si rozuměli, že spolu prý nepřetržitě hovořili třináct hodin. Freud byl tehdy přesvědčen, že Jung bude jeho nástupcem v psychoanalytickém hnutí. Freudovi bylo tou dobou sice jen padesát let, ale trpěl hypochondrickými sklony a byl velmi pověřivý. Také si byl vědom toho, že Jung má v mnoha ohledech lepší pozici. Byl již tehdy uznávaným psychiatrem na prestižní evropské klinice, oplýval energií a odhodláním, a hlavně – nebyl Žid. Freud se obával nebezpečí antisemitismu, ale i toho, že by negativní postoj vůči jeho kontroverzním názorům (např. o dětské sexualitě) mohl vést až k všeobecnému potlačení psychoanalýzy. Freud si také uvědomoval Jungovu výhodu na poli psychiatrie, v níž měl on sám jen krátkou praxi. Jung zase ve Freudovi našel intelektuální náhradu za otce. Freud sice Junga označil za svého „syna a dědice“, ale vyžadoval po něm podrobení se jeho autoritě s cílem zachovávat Freudovo učení. S tím se ale Jung nedokázal dlouhodobě ztotožnit, obzvláště po tom, co se začali názorově rozcházet (Stevens 1996, s. 23-25).

Jung později uvedl, že byl pro něj vztah s Freudem od počátku dost problematický. V době, kdy měl Jung profesní dráhu teprve před sebou a seznamoval se s Freudovým dílem, byl Freud v akademickém světě nežádoucí osobou, takže kontakt s ním mohl dveře zavřít i Jungovi. Jung byl však Freudovou inteligencí zpočátku fascinován a řekl: „*Freud byl první skutečně významný muž, s nímž jsem se setkal. Neměl jsem tehdy zkušenost s nikým, kdo by se s ním mohl měřit.*“ (Jung in Jaffé 2015, s. 134).

Na Freudovu žádost se Jung stal prezidentem psychoanalytické společnosti a šéfredaktorem prvního psychoanalytického časopisu „Jahrbuch“. Jungovi se však čím dál víc zdály být některé Freudovy myšlenky příliš omezené. Nesouhlasil třeba s tím, že lidská motivace je výhradně sexuální, a že všechny psychické problémy vznikají z potlačené sexuality. Jung namítl, že posuzovat psychiku člověka na základě pohlavního orgánu je stejné jako říct, že potíže pochází z toho, že má člověk játra, která jsou přece také orgán (Jung et al. 2015, s. 37). Jung cítil z rozhovorů s Freudem sílící rozčarování mimo jiné i proto, že kdykoli projevil nesouhlas, Freud namítl, že Jung postrádá patřičné zkušenosti. Jung pochopil, že Freud od své sexuální teorie ustoupit nehodlá. Dokonce i umění a kulturu považoval za pouhou vytěsněnou sexualitu, nikoli projevy duchovnosti (Jung in Jaffé 2015, s. 134-136).

Když Jung s Freudem společně cestovali z Brém do USA, denně společně analyzovali své sny. Jung se pokusil interpretovat jeden z Freudových snů, ale vyžadoval po Freudovi sdělení určitých detailů z jeho soukromého života, aby byla analýza snu smysluplná. Freud podezíravě odmítl, neboť se bál riskovat svou autoritu (Široký 1990, s. 13). Jung řekl: „*V tom okamžiku ji ztratil. Tato věta se mně hluboce vryla do paměti. V ní už pro mě spočívalo rozhodnutí o konci našeho vztahu. Freud stavěl osobní autoritu nad pravdu.*“ (Jung in Jaffé 2015, s. 141).

Jung nesdílel ani Freudův názor, že nevědomí je zcela charakteristické jen pro jednotlivce. Zde se dostáváme k Jungovu pojmu *kolektivní nevědomí*, které dle něj obsahuje celé duchovní dědictví lidstva. Uvědomil si to tehdy, když zjistil, že halucinace schizofrenních pacientů obsahují symboly a obrazy objevující se v mýtech a pohádkách celého světa. Ve Freudovi to však vyvolalo nelibost a upozornil Junga, že by se od něj neměl názorově takto vzdalovat. Jung odmítl být Freudovým věčným žákem, který nesmí vyjádřit své názory. Jakmile veřejně oznámil nesouhlas s Freudem na sérii přednášek v New Yorku, bylo jejich přátelství oficiálně ukončeno. Jednalo se vlastně jen o další logický krok.

Dogmatický Freud totiž nebyl ochoten tolerovat odlišná stanoviska a Jung si naproti tomu uvědomoval, že musí být k sobě upřímný a realizovat svůj vlastní potenciál. Tento proces později označil pojmem *individuace*. Jung odešel z funkce prezidenta Psychoanalytické společnosti a vzdal se i funkce editora časopisu „Jahrbuch“. Tím započala složitá etapa jeho života, kdy byl psychicky značně nevyrovnaný. Zároveň se však jednalo o období intenzivní tvořivosti a konfrontace s nevědomím (Stevens 1996, s. 25-27). Po oficiálním ukončení přátelství s Freudem Jung přestal používat Freudův termín psychoanalýza a začal svou teorii nazývat *analytickou psychologií*. Později došel až k termínu *hlubinná psychologie* (Antier 2012, s. 168).

1. 6 Závěr života

Ve stáří se Jung zaměřoval na stále rozmanitější oblasti svého zájmu. V období stárnutí měl dostatek času k přemýšlení o nejpodstatnějších otázkách života. Když bylo Jungovi šedesát osm let, postihl jej infarkt. Tato smutná událost ale nakonec vedla k dalšímu rozšíření jeho vědomí a další fázi přechodu do osobnosti *Číslo 2*. Tehdy totiž prožil klinickou smrt a zdálo se mu, že létá vesmírem, odpoután od tíhy světa. Jakmile se uzdravil, začal se věnovat psaní, kterým nakonec strávil následujících osmnáct let svého života (Stevens 1996, s. 43-45).

Jung zřejmě nikdy neměl v plánu napsat svou autobiografii. Ke konci života mu mnoho životopisců nabízelo své služby, ale Jung všechny odmítal. Až na sklonku života se nechal přesvědčit Jolandou Jacobiovou, která rozhovory s Jungem pověřila Anielu Jaffé. Od ledna 1957 do května 1958 Jung každý týden diktoval své vzpomínky Aniele a díky tomu nakonec vznikla kniha pod názvem „Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga“ (Hayman 2001b, s. 268-269). Sám Jung však v prologu knihy uvedl, že problém autobiografie spočívá v tom, že neexistuje žádné objektivní měřítko a nelze říci, co je „správně“. Napsal: „*A tak jsem se dnes, v třiaosmdesátém roce života, pustil do vyprávění mýtu svého života...o sobě nebo o svém životě nemůžeme mít žádné uzavřené mínění. Jinak bychom o něm věděli všechno, ale to si nanejvýš namlouváme. Celkem vzato nikdy nevíme, jak se všechno stalo.*“ (Jung in Jaffé 2015, s. 15). Jung si přál, aby jeho životopis vyšel až po jeho smrti, a tak se také stalo. Je docela pravděpodobné, že Jung Aniele prozradil mnohem více podrobností – například o svém zhroucení – než se v knize nakonec objevilo. Zřejmě se sama Aniela

i členové Jungovy rodiny obávali čehokoli, co by na čtenáře působilo jako příliš přitažené za vlasy, ačkoli by to možná mohly být právě ty nejlepší pasáže (Hayman 2001b, s. 277).

Ve stáří Jung zažíval předtuchy blížící se smrti a uvědomil si, že smrt je vlastně cílem a nevědomí z ní nemá strach. Pochopil, že nejvýznamnějším prvkem jeho života byla touha po pochopení a nakonec vědění, a že tuto touhu naplnil. Zemřel pokojně 6. června 1961 v Küsnachtu (Stevens 1996, s. 46).

2. Jungovo místo v dějinách psychologie

K pochopení Jungovy pozice v kontextu dějin psychologie je nezbytné alespoň stručné pojednání o tehdejších trendech ve vývoji psychologie a porovnání hlavních psychologických směrů. Psychologické směry založené na analýze nevědomého života bývají zahrnuty pod pojmem *psychodynamická psychologie* nebo také *hlubinná psychologie*. Název *hlubinná psychologie* předznamenává, že podvědomé a nevědomé aktivity v životě člověka jsou hlubinné vrstvy tvořící jádro lidské psychiky. Vědomí pak bývá vnímáno spíše jako druhotné, a dokonce méně podstatné.

Psychodynamická či hlubinná psychologie bývá tradičně členěna na tři hlavní směry – Freudovu psychoanalýzu, Adlerovu individuální psychologii a Jungovu analytickou psychologii (Kohoutek 2008, s. 59).

Jak již bylo nastíněno, C. G. Jung byl v letech 1907 až 1912 blízkým přítelem a spolupracovníkem Sigmunda Freuda, představitele psychoanalýzy. Po čase se však tito muži názorově rozešli a Jung vypracoval vlastní koncepci pod názvem analytická psychologie. Kromě Junga se Freudovo psychoanalytické hnutí rozhodlo opustit více intelektuálů, mezi nimi například Alfred Adler, či Otto Rank. Těmto mužům Plháková ve své knize „Dějiny psychologie“ věnovala samostatnou kapitolu s příznačným názvem „Slavní odpadlíci“ (Plháková 2006, s. 189, 191).

Paradoxní je, že Jung nikdy neusiloval o vlastní školu a sám své teorie nechápal jako speciálně odlišnou nauku. Tvrdil, že se zajímá pouze o fakta, která se snaží popsat a pojmenovat, přičemž si uvědomuje, že se nejedná o zavádění nových filosofických pojmů, nýbrž o prezentaci vlastních názorů (Rafailov 2010, s. 23).

Během Jungova života lékařská psychologie zažívala spor mezi školami Freuda, Adlera a Junga, nicméně již tehdy byl Jung přesvědčen o tom, že po čase dojde k určité syntéze myšlenek ze všech tří proudů, protože takový bývá přirozený vývoj. Ostré rozdělení psychologického lékařství na dílčí filosofie sám Jung odůvodnil tím, že ve vědě vždy existuje mnoho různých pojetí daného výzkumného problému – a v psychologii obzvlášť. V tomto případě začal být pojem *nevědomí* nazírán ze zcela jiné perspektivy, než tomu bylo doposud. Jung řekl, že se v dobách před Freudem jednalo o filosofický pojem, ale až Freud mu dal status praktického lékařského výrazu, a tak učinil z pouhé filosofie lékařskou vědu. Pokud je předmět zkoumání zcela nový, existuje na něj samozřejmě spousta názorů, takže je potřeba provést mnoho experimentů, než se vytvoří adekvátní terminologie či dokonce

nauka. Dle Junga přišli Freud i Adler se svými teoriemi o nevědomí příliš brzo, zatímco on zůstával pozadu, protože cítil, že stále nedisponuje dostatkem vědomostí (Jung et al. 2015, s. 124-125). Navíc přístupům Freuda i Adlera vytýkal přílišnou izolovanost daného problému od celku.

2. 1 Freudova psychoanalýza

Sigmund Freud byl od počátku svého působení na poli psychologie vnímán jako poměrně kontroverzní osobnost. Někteří autoři jej považují za velkého vědce, jiní tvrdí, že jsou jeho teorie značně přeceňovány (Hunt 2015, s. 163-164).

Freud se narodil 6. května 1856 v židovské rodině v Příboru. V roce 1859 se Freudovi přestěhovali do Vídně, takže malý „Sigi“, jak Sigmunda nazývala jeho milující matka, na Moravě strávil jen první tři roky svého života. Měl sedm sourozenců, ale jako prvorozený syn byl v očích své matky vždy privilegovaným „zlatým“ dítětem, takže již od dětství oplýval značnou sebedůvěrou. Do vínku mu byla dána výtečná paměť, čehož využil při studiu několika světových jazyků. Vystudoval vídeňské gymnázium, poté lékařskou fakultu vídeňské univerzity. Roku 1885 se stal soukromým docentem a vydal se na studijní cestu do Paříže, kde pracoval u známého psychiatra a neurologa Jeana Martina Charcota⁴, jenž se stal Freudovým vzorem (Kohoutek 2008, s. 59-60).

Pobyť ve Francii Freuda po vědecké stránce silně ovlivnil. Proto se po návratu domů rozhodl otevřít soukromou ordinaci pro nervově nemocné pacienty. Tímto okamžikem se přeorientoval z neurologie na psychopatologii a psychoterapii. Předmětem jeho zájmu byla zejména hysterie a léčebnou metodou hypnóza (Plháková 2006, s. 170).

K vynálezu psychoanalýzy se Freud nedostal záměrně, ale náhodou, když jednu ze svých patientek opakovaně podněcoval k tomu, aby si vzpomněla na příčinu svých potíží. Patientka Freudovi odsekla, aby ji raději nechal mluvit o tom, co mu musí říct. Tak si Freud uvědomil, že nechat pacienta hovořit o všem, co jej napadá, bude efektivní cestou ke skrytým vzpomínkám. Dokonce efektivnější než samotná hypnóza, která mnohdy vůbec neproběhla zdařile. Od té doby Freud své pacienty žádal, aby si lehli na pohovku a se zavřenýma očima nechali plynout své vzpomínky. Poté měli prostě říkat vše, co jim přijde na mysl.

---

⁴ Jean Martin Charcot (1825, Paříž – 1893, Montsauche-les-Settons) byl významný psychiatr a neurolog, který vešel ve známost jako „otec francouzské neurologie“. Věnoval se hlavně hysterii a popsal mnoho neurologických onemocnění, čímž umožnil prudký rozvoj oboru neurologie.

V okamžiku, kdy se pacient v proudu myšlenek zadrhl, nedovedl si nic vybavit nebo zmínil jen bezvýznamnosti, Freud zpozorněl. Jednalo se totiž o okamžiky, které pacienti záměrně raději zapomínali, protože pro ně byli nepříjemné, bolestivé a stud vyvolávající. Zapomínáním se člověk nevědomě chrání před utrpením. Tuto neschopnost vybavit si bolestné vzpomínky nazval Freud „odporem“. Uvědomil si, že následování řetězce asociací jej postupně dovede ke zdroji pacientových patogenních myšlenek i jejich významu. V roce 1896 začal tuto metodu nazývat termínem *psychoanalýza* (Hunt 2015, s. 171-172).

Psychoanalýza se teoreticky zaměřuje na osobnost a její vývoj a prakticky na terapii duševních poruch s využitím metody volných asociací a výkladu snů. Freud i Jung tedy snům připisovali zvláštní význam a oba se věnovali jejich analýze. Dle Freuda jsou totiž sny zbaveny cenzury, která nás omezuje v bdělém stavu, tudíž představují cestu k nevědomí (Kohoutek 2008, s. 61-62).

Freud rovněž zpracoval teorii o rozdělení osobnosti na tři vrstvy – *id* (ono), *ego* (já) a *superego* (nadjá). Složka *id* je primitivní a nevědomá. Obsahuje pudy a energie, které usilují o své vybití prostřednictvím uspokojení. Už z pozice *ego*, mezi *idem* a *superegem*, lze odvodit, že bude mít jistou usměrňující funkci. *Ego* představuje vědomou složku, která kontroluje impulsy z *id* a zároveň se snaží vypořádat s okolními tlaky. *Superego* je vlastní morálka. Utváří se zvnitřněním vnějších autorit a přijetím společenských norem chování. *Id*, *ego* i *superego* fungují z velké části mimo vědomí a rovnováha mezi nimi je klíčová pro duševní zdraví člověka. S Freudovým pojetím rozdělení osobnosti souvisí také topografický model psychického aparátu, který taktéž zahrnuje tři vrstvy – nevědomí, předvědomí a vědomí. Hlavní funkcí předvědomí je cenzura pudů z nevědomí. Z toho vyplývá, že *ego* koresponduje s popisem předvědomí v topografickém modelu (Plháková 2006, s. 172-173).

Jak už jsem nastínila v kapitole o Freudově přátelství s Jungem, Freud odvozoval většinu psychických potíží z potlačené sexuality. Také proto jsou jeho teorie vnímány jako kontroverzní, neboť si mnozí z nás nechtějí připustit něco jako „novorozeneckou sexualitu“, jak o ni Freud mluvil (Hunt 2015, s. 190). Nicméně se uvádí, že je „*psychoanalýza založena na předpokladu, že na vývoj jedince má rozhodující vliv sexuální pud a zážitky z dětství.*“ (Kohoutek 2008, s. 61)

2. 2 Adlerova individuální psychologie

Alfred Adler se narodil roku 1870 ve Vídni jako druhorozený syn obchodníka s obilím. Pocházel z početné rodiny, měl dvě sestry a čtyři bratry. Jeden z jeho bratrů bohužel brzy zemřel a jeho matka i samotný Alfred bývali často nemocní. Také proto se Adler brzy rozhodl pro povolání lékaře. Nejprve působil jako praktický lékař, ale posléze se rozhodl pro psychiatrii (Plháková 2006, s. 190).

Adler vstoupil ve známost jako zakladatel individuální psychologie. Původně byl Freudovým spolupracovníkem, podobně jako Jung, nicméně i on se nakonec od Freudovy psychoanalýzy odklonil. Rovněž nesouhlasil s názorem, že o psychice člověka rozhodují především sexuální pudy. Místo toho prosazoval tzv. *pud po sebeuplatnění*, jinými slovy touhu po prosazení sebe sama. Zdůrazňoval existenci pocitu méněcennosti, jenž může člověka motivovat ke zvýšené snaze. Adler vypracoval „*koncepti subjektivního, někdy i nevědomého a objektivně nezdůvodnitelného pocitu méněcennosti*“ (Kohoutek 2008, s. 63).

Individuální psychologie výraznou měrou zohledňuje sociální prostředí, které formuje osobnost jedince. Člověk při tom není jen pasivním účastníkem, ale aktivně zaujímá vnitřní postoj vůči okolí. Tento postoj Adler označuje pojmem *životní styl*, který zahrnuje sebepojetí, pojetí světa a životní cíle. Životní styl se nevědomě formuje už ve věku čtyř či pěti let na základě rodinného prostředí. Klíčové jsou zejména vztahy k rodičům a postavení v řadě sourozenců. Nejstarší dítě má sice věkovou převahu, ale zase si po narození mladšího sourozence musí projít nepříjemnou ztrátou své pozice jedináčka, takže se bude snažit o „konzervativní“ udržení předchozích pořádků. K nejmladšímu dítěti se zase rodina chová víc vřele, ale naproti tomu je vždy v pozici malého a slabého, což se bude snažit kompenzovat velkou soutěživostí. Zde je tedy pocit méněcennosti kompenzován zvýšenou snahou, jak již bylo uvedeno. Jedináčci jsou dle Adlera přetížení pozorností rodičů, takže bývají nesamostatní a rozmazlení a snadno mohou nabýt dojmu, že jsou něčím výjimeční (Plháková 2006, s. 190-191). Domnívám se, že je v současnosti Adlerovo pojetí „jedináčků“ vnímáno spíše jako neopodstatněný předsudek.

Adler charakterizoval životní styly čtyř typů člověka. *Mocenský typ*, *chtivý typ*, *distancující se typ* a *typ sociálně užitečného člověka*. První tři typy považoval Adler za „nízké“ z hlediska sociálního cítění. Jedině sociálně užitečný typ člověka se orientuje na pomoc druhým a disponuje silným sociálním cítěním i aktivitou vůči ostatním lidem. Mocenský typ je manipulativní a panovačný. Touží po ovládnutí životů druhých lidí a bývá

egocentrický až agresivní. Vyznačuje se tedy nízkým sociálním cítěním, ale současně je vysoce aktivní, což vyplývá z možné agresivity. Chtivý (neboli avidní) typ člověka je závislý až parazitující na ostatních. Jedná se o konzumní osoby, které očekávají, že budou jejich potřeby uspokojovány, takže jsou málo aktivní. Distančující se typ zavírá oči před problémy a vyhýbá se konfliktním situacím, které by v něm mohly prohloubit komplex méněcennosti (Kohoutek 2008, s. 64).

Některé z Adlerových pedagogicko-psychologických zásad doporučovaných rodičům a vychovatelům, jsou jistě aktuální i dnes. Dítě by v ideálním případě mělo samo zjistit, v čem dělá chyby. Rodič by měl být trpělivý – ani zbytečně přísný, ani přehnaně nápomocný. Lepší je dítěti dodávat odvalu, aby nezůstalo závislé na ostatních a vybuodovalo si adekvátní sebedůvěru. Vychovatel by svými komentáři nikdy neměl dítě ponižovat (Kohoutek 2008, s. 64-65).

2.3 Jungova analytická psychologie

Carl Gustav Jung založil tzv. analytickou psychologii, označovanou též jako komplexní psychologie nebo curyšská škola. Již bylo uvedeno, že Jungovo přátelství s Freudem hrálo klíčovou roli, neboť se Freudova psychoanalýza stala výchozím bodem Jungovy vlastní koncepce (Kohoutek 2008, s. 65).

Profesor Smékal však v předmluvě knihy „Analytická psychologie – její teorie a praxe“ uvádí, že by bylo velkou chybou vnímat Junga jako pouhého někdejšího spojence Freuda a později odpadlíka od jeho teorií. Naopak Junga považuje za jednoho z nejvýznamnějších badatelů, jenž dalece přesáhl rámec psychologie a svými myšlenkami obohatil také etiku, filosofii, politologii, ale třeba i pedagogiku či medicínu. Smékal uvedl: „*Jeho (Jungův) největší přínos je v nastínění nového paradigmatu chápání psyché, nového zorného úhlu, nového způsobu myšlení o duši a o osobnosti.*“ (Jung 1993, s. 8-9).

První oficiální výsledky svého zkoumání psyché Jung zveřejnil již ve své disertační práci. V ní se zabýval popisem vnitřního světa své sestřenice Helene Preiswerkové, která měla schopnost sloužit jako médium, skrze nějž promlouvali duchové mrtvých. Mladého Junga tento psychologický jev fascinoval a s využitím slovního asociačního testu byl nakonec schopen objevit dosud nepopsané prvky nevědomí (Stein 2016, s. 12).

Krátce po opuštění Freudovy školy se Jung ponořil do zkoumání mytologie, filosofických systémů, umění, ale i pohádkových příběhů. Byl totiž přesvědčen, že vyvstávají z nevědomých obsahů a jejich důmyslné studium může přinést mnohá uvědomění o člověku a jeho duši (Rafailov 2010, s. 36).

Svou analytickou psychologii Jung představil světu roku 1921 v knize „Psychologické typy“. Do roku 1930 vypracoval základy své teorie, ale spoustu detailů doplňoval a upravoval průběžně až do své smrti v roce 1961 (Stein 2016, s. 11).

Jung se tedy stejně jako Freud zabýval nevědomím, které ale na rozdíl od Freuda chápal jako plnohodnotnou součást psychické struktury, nikoli jako pouhé „skladiště“ potlačených vzpomínek a pudů a zapomenutých zážitků (Kohoutek 2008, s. 65). Současně Jung upozorňoval na to, že nevědomé procesy nejsou člověku přímo dostupné, tudíž se jimi ani nelze zabývat přímo, ale pouze zprostředkovaně – skrze vědomí. Nevědomí je neznámé povahy. Nabízí se však otázka, do jaké míry je vědomí známé a jasné. Údajně je skutečně jasné pouze v krátké fázi mezi spánkem a probuzením. Vědomí navíc naše vnímání světa zkresluje „k obrazu svému“, protože máme schopnost vnímat i to, co objektivně neexistuje. Například barva či zvuk jsou z fyzikálního hlediska pouhá vlnění. Jung upozornil také na to, že vědomě dokážeme zachytit jen málokteré obsahy, zatímco se většina přímo „nahrává“ do nevědomí. V období raného dětství a během spánku jsme do nevědomí zcela ponořeni (Jung 1993, s. 18-19). Proto se také říká, že malé děti vše „nasávají jako houby“. Bohužel nikdy dopředu nevíme, v které fázi života a při jaké příležitosti se mohou obsahy nevědomí vyjevit a zkomplikovat člověku život.

Lidé tedy mají přístup pouze k těm produktům nevědomí, které se dostanou za práh vědomí. Jung tyto nevědomé produkty člení podle jejich povahy do dvou tříd. První třídu nazval podvědomou psýché neboli *osobním nevědomím*, které se vyznačuje tím, že je zcela specifické pro jednotlivce. Na druhé straně je třída obsahů, které mají dle Junga tzv. „mytologický charakter“. Zdá se totiž, že nejsou vlastní konkrétnímu jednotlivci, ale spíše obecně lidstvu. Mají tedy kolektivní povahu. Jung tyto kolektivní vzory označil pojmem *archetypy* (Jung 1993, s. 48-49). Právě podrobným popisem archetypů a kolektivního nevědomí se Jung výrazně odlišil od ostatních stoupců hlubinné psychologie.

Jung upozorňoval na to, že je každý psycholog při své práci limitován vlastními domněnkami a předpojatostí, tudíž se nelze vyhnout zkreslení. Na jedné straně si vždy zakládal na vědeckosti svých tezí, ale na straně druhé ponechával velký prostor fantazii.

Právě proto, že mnohé Jungovy argumenty nelze empiricky potvrdit ani vyvrátit, může být někdy jeho dílo chápáno jako nekonzistentní, ale někteří v něm mohou spatřovat vítaný prostor pro vlastní fantazii (Stein 2016, s. 15-16, 22).

Obhájci racionalismu a kritického myšlení by mohli Jungova tvrzení označit za pouhé nevědecké spekulace. Nutno však podotknout, že Jung všechna svá neprokazatelná tvrzení označoval jako hypotézy. Vkládal naděje v pokrok lidstva ve vývoji – čili v možnost, že jednoho dne budeme jeho hypotézy schopni potvrdit či vyvrátit. Zároveň Jung své bádání zakládal na tom, aby byl schopen sladit své poznatky se zjištěními ostatních věd. Často odkazoval především na poznatky moderní fyziky a používal pojmy jako například energetické pole, hybná síla či psychická energie (Rafailov 2010, s. 24).

2. 3. 1 Archetypy a nevědomí

Osobní neboli *individuální nevědomí* zahrnuje všechny obsahy osobního původu, jenž člověk zapomněl či potlačil. Obsahuje tedy vjemy, přání, zkušenosti či vzpomínky, které zůstaly neuvědomělé, ale mohou se stát vědomými. Pomocí analýzy se některé obsahy nevědomí uvolňují a přechází do vědomí. To může být zpočátku velmi bolestné, protože se začnou vynořovat nepříjemné zážitky, které jedinec v minulosti potlačil. Konfrontace vědomí s nevědomím je však klíčová, neboť tím se osobnost obohacuje a rozvíjí (Puškárová 1997, s. 22).

Kolektivní nevědomí je dle Junga zděděné a má klíčový dopad na život jednotlivce. Obsahuje zkušenosti nespočetných generací našich předků, které se podílí na formování mravního, náboženského a případně i odborného vývoje jednotlivce. Během procesu individuace se však člověk má snažit, aby se vymanil neznámým silám kolektivního nevědomí a začal se sjednocovat především sám se sebou (Kohoutek 2008, s. 65-66). Z pohledu kolektivního nevědomí jsou totiž všichni lidé v podstatě identičtí. To lze demonstrovat na příkladu davové psychózy jako projevu stádovitého chování jednotlivce ve větším kolektivu (Puškárová 1997, s. 25).

Nelze oddělit teorii kolektivního nevědomí od Jungovy koncepce *archetypů*. Archetypy jsou obsaženy v kolektivním nevědomí jako stále se opakující motivy a vzorce chápání a chování společně všem lidem, bez ohledu na rasu. Když Jung propojil své znalosti mytologie, systémů náboženství a psychiatrické praxe, uvědomil si, že se ve snech jeho pacientů objevují postavy a symboly, které se typicky objevují i v tisíce let starých mýtech

a náboženstvích (Hopcke 1994, s. 17-18). Tyto obrazy či motivy známe z legend, mýtů, pohádek, zvyků, náboženských rituálů, filosofických idejí, rozsáhlých historických událostí, ale i vlastních snů. Všechny archetypy mohou mít pozitivní i negativní charakter a podle Junga existuje právě tolik archetypů, kolik může nastat typických situací v životě člověka. Archetypy se na základě lidských zkušeností zformovaly v průběhu tisíciletí do podoby současných emocí a hodnot. Jedná se o soubory psychické energie, které značně ovlivňují lidské chování a jednání (Puškárová 1997, s. 23-24).

3. Jungovo pojetí člověka a duše

Jung vnímal člověka jako bytost, jejímž hlavním úkolem a schopností je stát se tím, kým vlastně je. Tento cíl má být naplněn v procesu tzv. individuace. Jungova psychologie je založena na chápání člověka v širokých významových souvislostech, neboť je nutno zohlednit nesčetné množství vnějších i vnitřních faktorů, které na jedince během života působí. *„Člověk se nachází v procesu tvořivé proměny a nepřítomnost této proměny je pro něho skličující. Nadto je povinován porozumět sobě samému, přičemž veškeré dění má pro něho ještě další dimenzi, která přesahuje to, co je zjevné, a proto také zůstává tajemná. Skutečnost zakoušená smysly vždy nějakým způsobem souvisí se skutečností duchovní.“* (Kast 2000, s. 13)

3. 1 Vztah těla a duše

Problematika vztahu těla a duše, známá též jako „mind-body problem“, je stará již tisíce let. V různých dobách a kulturách se formovaly odlišné koncepce, a jednotlivé názorové proudy spolu dodnes vedou spory, které však zůstávají nerozhodnuty. Zřejmě nejrozšířenější pojetí vztahu těla a duše se zakládá na čistě vědeckém stanovisku, jenž existenci duše jako samostatné substance zpochybňuje, neboť duše se nedá změřit ani zvážit. Tento přístup, který je vlastní takřka všem empirickým vědám, uznává pouze jednu substanci a tou je hmotné tělo. Všechny psychické jevy jsou pak považovány za pouhé produkty činnosti centrální nervové soustavy a jiných tělesných orgánů. Přestože byl C. G. Jung vystudovaný lékař, jeho pojetí duše se s čistě empirickou koncepcí nikdy neztotožňovalo. Jiné pojetí, zastáváno nejvíce fenomenologickou školou, je pak protipólem první koncepce. Její stoupenci naopak odmítají přiřknout „reálnější“ stupeň existence hmotným jevům než jevům psychickým. Pro třetí koncepci je typické rozlišování těla a ducha jako dvou samostatných substancí, které na sebe vzájemně působí a jen společně tvoří lidskou existenci. Jung sice svou vlastní koncepci vztahu těla a duše nikdy nepředstavil, avšak z jeho díla lze usoudit, že měl nejbližší právě k třetímu pojetí. Je na místě si uvědomit, že Jung dosáhl vysokého stupně vzdělání v oboru medicíny, čemuž odpovídaly jeho znalosti v oblasti fyziologie. Zároveň však pocházel z rodiny věřících a jeho otec byl protestantský farář. Někteří příslušníci Jungovy rodiny, včetně jeho matky, věřili v nadpřirozené jevy a možnost komunikace se světem zemřelých. Zřejmě i toto působení Carlovi bránilo

přijmout ateistický pohled na svět, a naopak v něm sílil zájem o nitro člověka (Rafailov 2010, s. 50-52).

Jung tradičně vycházel z historického kontextu, kdy lidstvo duši přisuzovalo substanciální povahu. Vzestup vědeckého materialismu však způsobil, že začalo být zpochybňováno vše, co se nedá postihnout lidskými smysly a rozumem. Totální převrat v myšlení obvykle nepřichází ze dne na den, a Jung zdůrazňoval, že se vždy najde dost filosofů ale i přírodovědců, kteří se dokáží vzepřít iracionálnímu obratu myšlení. Dle Junga totiž neexistuje racionální úvaha, která by existenci ducha dokázala, ale ani popřela. Bývají to obvykle silní jedinci, kteří se odhodlají plavat proti všeobecně přijímanému proudu, ač je to nesmírně vysilující. Jung to nazval *duchem doby*, jenž „z nevědomých důvodů působí s neodolatelnou sugestivností na všechny slabší duchy a strhává je s sebou.“ (Jung 1994, s. 12). Stejně tak podle Junga neexistují ani relevantní důkazy, které by potvrzovaly hypotézu, že je lidská duše pouhým otiskem fyzikálních a biochemických procesů. Rovněž prý nemáme dostatek důvodů k tomu, abychom duševno považovali za něco druhotného. Naopak by se dle Junga mohlo duševno alespoň hypoteticky považovat za faktor *sui generis*⁵. Je zřejmé, že s duševními procesy nemůžeme zacházet stejně jako například s chemickou látkou v laboratoři (Jung 1995, s. 19).

Jung považoval studium lidské duše za klíčové, neboť říkával, že duše je jako tenká nit, na níž visí celý svět. Rozhodl se studiu lidské duše zasvětit prakticky celý svůj život (Stein 2016, s. 10). Snažil se přijít na to, co je skutečnou záhadou života a došel k závěru, že se jedná o rozpor mezi duchem a hmotou. Duše je v Jungově pojetí zrovna tak velkým tajemstvím jako život sám (Jung 2001, s. 17). Dle něj lidská duše není problém fyziologický, psychiatrický, a už vůbec ne biologický. Duše má své vlastní zákonitosti a její podstatu nelze odvodit z principů jiných vědeckých oborů. Proto ji nelze slučovat s funkcí mozku, hormonů či s instinkty. A protože duši nelze s ničím hmatatelným ztotožnit, ale její existenci nelze ani s jistotou vyvrátit, měla by dle Junga být uznána jako samostatný fenomén (Jung, 2017, s. 32).

Je na místě se zamyslet také nad původem slova duše, neboť právě původ označení daného jevu může člověku objasnit mnohé o významu jevu samotného. Německé slovo „seele“, anglické „soul“, gótské „saiwala“ či starogermánské „saiwalo“ mají etymologickou souvislost s řeckým pojmem „aiolos“, což znamená pohyblivý, měňavý či pestrý. „Saiwalo“

---

⁵ Sui generis – „svého druhu“ (lat.)

bývá uváděno do souvislosti se staroslověnským „sila“. Prapůvodní význam slova „seele“ (duše) tedy znamená životní hybnou sílu. Řecké slovo „psyche“ je označením pro motýla a jiné řecké slovo – „pneuma“ znamená vítr, ale rovněž duch. Latinská slova „animus“ (duch) a „anima“ (duše) jsou totéž jako řecké slovo „anemos“, což značí vítr. Řecké slovo „psyche“ souvisí se slovem „psýchó“, což znamená dýchat. Arabské „rih“ znamená vítr a „ruh“ duše či duch. V latině, řečtině i arabštině tedy existují prokazatelné souvislosti mezi pojmem duše a představou hybného vzduchu. Dech i pohyb jsou znaky života. Jiný primitivní názor vnímá duši jako plamen a teplo je rovněž znakem života. V pojetí některých primitivních kultur se za duši jedince považuje jeho jméno. Odtud také pochází zvyk dát novorozenci jméno nějakého z předků, a tím zajistit „inkarnaci duše“. Pradávné nazírání tedy psychično vnímalo jako něco, co žije samo za sebe, a co je současně zdrojem života (Jung 2001, s. 17-19). „*Proto primitiv dovede se svou duší rozprávět, duše má v něm hlas, poněvadž vůbec není totožná s ním samým nebo s jeho vědomím.*“ (Jung 1994, s. 17).

Pokud chce člověk svou duši zkoumat, nesmí ji zaměňovat se svým vědomím. Pro pravé poznání duše je podle Junga naopak bezpodmínečně nutné co nejlépe odhalit, jak se duše od vědomí liší. Co se nám jeví jako pouhá iluze, je pro naši duši patrně nezbytností, jež má nesmírný význam. Zdá se totiž, že fyzično není jediným kritériem pravdy, neboť existují i jisté „duševní pravdy“, které fyzicky nelze dokázat, vysvětlit ani popřít. Víra je ve své podstatě duševním faktem, jenž nepotřebuje žádný důkaz (Jung 1995, s. 24).

3. 2 Persona a stín

Persona je pojem převzatý z řeckého dramatu, v němž herci nosili masky, které na první pohled vyjadřovaly charakter hrané postavy. V psychologickém pojetí je persona maska, kterou se určitým způsobem jevíme okolí a zároveň skrýváme to, kým opravdu jsme. V Jungově pojetí je persona jedním z archetypů, jenž má pozitivní i negativní aspekty. Pozitivní ve formě ochrany, negativní ve formě falešné přetvářky (Puškárová 1997, s. 32).

Jung charakterizoval pojem *persona* jako „*složitý systém chování, které je diktováno požadavky společnosti a částečně vlastní představou o sobě.*“ (Jung et al. 2015, s. 166). Od každého jedince ve společnosti se očekává určitý způsob chování. Je to do značné míry dáno vlastní seberegulací, ale i působením společnosti, která nás nutí ke hraní rolí. Dobře se to demonstruje na příkladu profesí. Od lékaře se očekává určitý přístup k pacientům, od profesora přístup ke studentům. Tak jako se herci v divadle či filmu musí do své role vžít,

aby hráli věrohodně, i lidé ve společnosti se běžně se svou rolí identifikují. Někdy dokonce uvěří, že jsou skutečně tím, čím se jeví. Nicméně persona není totožná se skutečnou osobností. Dle Junga je klíčové, aby si lidé byli vědomi tohoto rozdílu mezi svou společenskou maskou a osobností, jinak se mohou dostat do vnitřního konfliktu (Jung et al. 2015, s. 166).

Od jednotlivců se žádá, aby co nejlépe hráli svou společenskou roli, neboť tím má být ve společnosti dosaženo kýžené jistoty. Z toho důvodu je důležité, aby se každý člověk ve svém životě soustředil na jednu věc, v níž může podat co nejlepší výkon. Společnost tedy vznáší očekávání, se kterými člověk musí počítat, pakliže chce v životě něčeho dosáhnout. Ale naplnit všechna očekávání přirozeně není možné. Proto vyvstává nutnost vytvoření umělé osobnosti, kterou dále dotváří nároky dobrých mravů, postavení atd. Všem, co se skrývá za maskou, říkáme „soukromý život“. Toto rozdělení vědomí na dvě části Jung vnímal jako složitou psychologickou operaci, z níž vyplývají jisté následky pro nevědomí. Vytvoření kolektivně vhodné osoby chápal jako sebeobětování, které naše já nutí, aby se s personou identifikovalo. Člověk však nemůže budovat umělou osobnost na úkor sebe sama, neboť identifikace s personou bývá zdrojem úzkostí, nutkavých představ, slabosti a neuróz. Nevědomí to není schopno unést, a proto je podle Junga navenek ukázková maska kompenzována vnitřně „soukromým životem“. Tak se například stává, že na pohled zcela spokojený člověk může v soukromí propadat melancholii (Jung 1998, s. 71, 94-97).

Stín je protikladem Já. Je to temná stránka naší osobnosti, charakterizovaná méněcennými vlastnostmi, které se já snaží před světem skrýt, neboť se přičí morálním konvencím společnosti. Ve stínu se nachází osobní i kolektivní prvky duše, které člověk potlačil. Jung použil termín stín k označení psychologické skutečnosti, kterou si relativně snadno dovedeme představit, avšak je velmi složité se s ní vypořádat. Konkrétní obsahy stínu se mohou měnit podle toho, jaký postoj vůči nim zaujme naše já. Jáské obranné mechanismy však člověka chrání tak účinně, že bývá velmi obtížné ke stínu proniknout a uvědomit si jej. Je tedy zřejmé, že já leží mezi stínem na jedné straně a personou na straně druhé. Všechny obsahy, jež jáské vědomí odmítne, se v průběhu vývoje stávají součástí stínu, zatímco vše, s čím se já rádo identifikuje, se stane součástí osoby. Stín je svým způsobem protivníkem osoby, neboť touží po všem, co persona nedovolí. (Stein 2016, s. 108-111).

Jedním z klíčových kroků v analýze je umožnit pacientovi, aby si svůj stín uvědomil. Úplné potlačení stínu, jakož i ztotožnění já se stínem, může dle Junga vést k nebezpečným

disociacím. Stín je nutno brát neustále v úvahu, neboť leží v blízkosti světa instinktů. Může se zdát, že lidský stín je zdrojem všeho zla, avšak Jung říkal, že stín nezahrnuje pouze zavrženíhodné morální tendence, nýbrž i normální instinkty, účelné reakce či tvůrčí impulsy (Jung 1994, s. 321-322).

Člověk by se měl snažit si své stínové prvky alespoň částečně uvědomit a pokusit se je integrovat. Zásadní je pak pochopit, že svůj stín neprožíváme přímo, ale tzv. jej projikujeme na druhé. Dle této teorie by nás jisté vlastnosti na druhých lidech vytáčely zejména proto, že nám okolí vlastně zrcadlí náš nevědomý stín. Pokud člověk zaujímá vůči svému okolí defenzivní postoj a obhajuje jen své vlastní vnímání, pak je závislý na svém falešném pocitu, že on sám je nevinnou obětí, zatímco všichni ostatní jsou zlí. Dle Junga si většina lidí neuvědomuje, jak moc jsou neohleduplní a egoističtí. Integrace stínových prvků tedy do značné míry znamená převzetí odpovědnosti sám za sebe (Stein 2016, s. 108-110).

3. 3 Proces individuace

Jung byl přesvědčen o tom, že vývoj osobnosti každého jedince probíhá po celý život, tedy i ve stáří. Tímto názorem se odlišoval od ostatních psychologů dvacátého století, kteří předpokládali, že je osobní přeměna a růst ukončen již v mládí. Proces celoživotního růstu nazval termínem *individuace*, a právě průběh Jungova života by mohl být dobrým příkladem. Radikální změna jeho osobnosti nastala až v období středního věku. Postupně se stal vlídným a moudrým starcem, jehož osobnost přitahovala lidi z celého světa. Jung se nejvíce proslavil až ve stáří. Tehdy také vydal svá klíčová díla a neustále intelektově rostl (Stevens 1996, s. 39-40).

Jung charakterizoval pojem individuace jako: „*přirozený proces, který začíná narozením. Jako každá rostlina, každý strom roste ze semen a stává se nakonec třeba dubem, tak se člověk stává tím, kým má být, nebo alespoň by se tím stát měl.*“ (Jung et al. 2015, s. 128).

Individuace je tedy proces, kdy se člověk stává jednotlivcem, diferencuje se, projevuje svou jedinečnost a přijímá sebe sama, se svými možnostmi i obtížemi. Bývají to právě zejména překážky, jež naši jedinečnost utváří. Přijetí sebe sama je ctnost, která má být během individuace uskutečněna (Kast 2000, 13-14). Dle Junga se v tomto procesu člověk stává svým *bytošným Já*. Dodává však, že je možné se svého bytošného Já vzdát ve prospěch sociálního uznání nebo naopak ve prospěch určitého domnělého autosugestivního

významu. „*Vzdání se bytostného Já ve prospěch všeho kolektivního odpovídá sociálnímu ideálu; je dokonce považováno za sociální povinnost a ctnost.*“ (Jung 1998, s. 70).

Jung upozornil na možné nedorozumění plynoucí z nedostatečného rozlišení individualismu a individuace. Zatímco individualismus cíleně zdůrazňuje domnělou svéráznost v kontrastu ke kolektivním závazkům, individuace naopak znamená smysluplné naplnění toho, k čemu je člověk určen kolektivně, avšak s ohledem na jeho svéráznost. V procesu individuace se z člověka nestává sobec, takže to nemá s egoismem nic společného (Jung 1998, s. 69-71).

„*Účelem individuace není nic jiného, než osvobodit bytostné Já z falešných obalů osoby na jedné straně a ze sugestivní moci nevědomých obsahů na straně druhé.*“ (Jung 1998, s. 71). V pojetí jungovské psychologie platí, že vnější svět je taktéž uvnitř nás a naopak. Proto by se člověk měl časem osvobodit nejen ze zajetí kolektivních očekávání, ale taktéž z pout svého nevědomí. Důležitým krokem by mělo být zahájení dialogu mezi vědomím a nevědomím – tedy uvědomit si, zda se nenecháváme jen nevědomě řídit nějakými archetypy, aniž bychom jim rozuměli (Kast 2000, s. 14-15).

Zároveň ale Jung uvádí mnoho důvodů, proč se člověk nakonec nestane tím, kým se stát má. Život nám může zcela změnit třeba špatná výchova, nepříznivé okolnosti či překážky nebo dokonce patologické deformace. Jung byl přesvědčen o tom, že by se spousta lidí mohla ve svém životě dostat mnohem dál, kdyby měla možnost slyšet ty správné věci. Zde se možná nabízí otázka, co Jung myslel těmi „správnými věcmi“, které by lidem zabránili uvíznout na mrtvém bodě. Další potíž Jung spatřoval v tom, že lidé tráví příliš málo času sami se sebou, protože jsou společností nuceni žít přehnaně extrovertně. I tato myšlenka začíná být opět aktuální, obzvláště s rozvojem sociálních sítí. Naproti tomu se zdá, že spousta současných psychologů a terapeutů začíná zdůrazňovat hodnotu času stráveného o samotě.

3. 4 Animus a anima

Jedna z etap procesu individuace se vyznačuje setkáním s archetypální postavou *obrazu duše*, kterou Jung nazval *animus/anima*. Pojem anima personifikuje ženskou přirozenost v nevědomí muže, zatímco animus mužskou přirozenost v nevědomí ženy. Z toho plyne, že každý muž v sobě nosí i ženské vlastnosti a každá žena naopak mužské

vlastnosti. Každá duše má v sobě oba prvky, což by se dalo připodobnit k symbolu čínské filosofie – *jin-jang* (Puškárová 1997, s. 44).

Jung ve svém životopise popsal první kontakt se svou animou. Bylo to krátce po rozchodu s Freudem, kdy byl zaměstnán intenzivní vnitřní prací. Jednou se sám sebe tázal, jakou má vlastně jeho práce hodnotu a zda je to, co dělá, věda či umění. Po chvíli v mysli uslyšel ženský hlas, který odpověděl, že je to umění. Jung byl udiven, jak je možné, že s ním nějaká „žena z jeho nitra“ touto cestou komunikuje a současně byl její odpovědí rozhořčen. Hlas trval na svém a Jung se s ním pustil do dialogu. Pomyslel si, že jde pravděpodobně o jeho duši a nazval ji animou a analogickou postavu v ženském nevědomí nazval animus. Řekl: „*Zprvu to byl negativní aspekt animy, jenž na mě zapůsobil. Pociťoval jsem před ní ostych, jako by byla neviditelně přítomná.*“ (Jung in Jaffé 2015, s. 162).

Anima/animus je archetypální osobnost, jež se stejně jako stín nachází uvnitř psýché a neshoduje se s tím, s čím se identifikujeme – totiž s naší personou. Jedná se o subjektivní osobnosti, které odhalují pravou povahu duše a otevírají bránu ke kolektivnímu nevědomí. Reprezentují tedy ještě hlubší úroveň nevědomí než stín (Stein 2016, s. 127-128).

Ženskou psychologii Jung vnímal jako zcela odlišnou od psychologie mužské, což přináší nezanedbatelné výhody, neboť žena vidí věci, pro něž muž nemá oči. Žena má obvykle silně vyvinutou intuici, v níž muže převyšuje a stává se tak pro něj zdrojem inspirace. Zároveň Jung poukazoval na to, že neexistuje muž, který by v sobě neměl něco ženského, a paradoxně to bývají právě velmi mužní muži, kteří prožívají silně citlivý duševní život. Ženské prvky v životě muže bývají nechvalně považovány za „zženštilost“, která by v ideálním případě měla být vytěšňována. Problém však spočívá v hromadění vytěšňovaných ženských rysů v mužově nevědomí, které se později projeví při mužově volbě ženy. Tak se stává, že si muž najde ženu, která je schopna snadno přijmout projekce jeho duše. Zpočátku se taková volba může jevit jako ideální, ale zároveň může jít o mužovu největší slabost (Jung 1998, s. 88-90).

3.5 Struktura vědomí a Jungova typologie

Pro komplexní pochopení Jungova pojetí člověka je nutno pojednat o tom, jak Jung popisoval vědomí a jeho ústřední prvek – tedy já. Já je komplexním činitelem v centru vědomí a „vstupní branou“ do vnitřního prostoru, jenž nazýváme psýché. Psýché zahrnuje celé psychično – tedy vědomí i nevědomí. Centrem Jungovy pozornosti sice vždy bylo

především nevědomí, ale *jáskému vědomí* přisuzoval významnou sociální hodnotu. Ze schopností i omezenosti vědomí vyvstává veškeré lidské poznání. Jakákoli snaha o porozumění psýché je podmíněna stavem vědomí. Vědomí je bdělý stav, v němž člověk rozpoznává, co se děje venku i uvnitř něj. Bylo by chybné se domnívat, že lidé jsou jediné vědomé bytosti na Zemi a stejně tak je nesprávná i úvaha, že vědomí odlišuje dospělé od dětí. Zvířata a vlastně i rostliny mají taktéž schopnost reagovat na své prostředí a dítě registruje vnější podněty – jako například hlas či hudbu – již v prenatálním vývoji. Opakem bdělého vědomí je hluboký spánek vyznačující se neschopností vnímat okolní prostředí (Stein 2016, s. 25).

Pojem já Jung definoval jako: „*komplexní danost, jež sestává především z celkového uvědomění si svého těla, své existence a za druhé z dat paměti.*“ (Jung 1993, s. 21). Tedy vlastní sebeuvědomění a dlouhá řada vzpomínek vytváří to, čemu říkáme já. Tyto dvě složky tvoří určitý druh komplexu. Já si lze rovněž představit jako magnet, jenž k sobě přitahuje obsahy z nevědomí a dojmy z vnějška. Cokoli se spojí s já, stane se vědomým. Já běžného člověk je celistvé, avšak u schizofreniků bývá „roztříštěné“, a proto mohou snadno přecházet z jedné osobnosti do druhé (Jung 1993, s. 21).

Já je instancí, jež určuje prioritu psychických obsahů, tudíž rozhoduje o tom, které obsahy zůstanou vědomé, a které budou naopak vytěsňeny do nevědomí. Dle Junga je já vrozené a jeho jádro je do značné míry dané. Přesto se může během života výrazně rozvíjet, zejména konfrontací s realitou. Občas máme tendenci sjednocovat já s egem a vnímat jej negativně, jako zdroj sobectví. Jung však já považoval za morálně neutrální a nutnou součást lidského života. Zde je na místě vrátit se k Jungovu rozdělení na *osobnost číslo 1* a *osobnost číslo 2*. Číslo 1 je vrstva osobnosti, která se formuje podle kulturního prostředí, v němž jedinec jako dítě vyrůstá a rozvíjí se novými zkušenostmi nabytými v tomto prostředí. Číslo 2 je pak vrozená, centrální část osobnosti, tvořící pomyslné jádro, kolem nějž se časem vytváří slupka v podobě osobnosti číslo 1 (Stein 2016, s. 30).

Jednou z funkcí já je také omezení schopnosti rozlišovat mezi realitou a fikcí. Z toho důvodu se snadno můžeme identifikovat například s některou z filmových postav a zažívat reálné emoce či dokonce učinit důležitá rozhodnutí na základě pouhého sledování filmu. Svoboda já je tedy do značné míry omezena, neboť já je snadno ovlivnitelné vnějšími podněty z okolí i vnitřními psychickými podněty (Stein 2016, s. 25-27).

S pojmem já se tedy neodmyslitelně pojí také subjektivní pocit osobní svobody. Mladý člověk má obvykle pocit, že všechna omezení jeho svobody přichází zvenčí. Většinou až ve druhé polovině života však dojde poznání, že vnitřní omezení hrají minimálně stejnou, ale dost možná i mnohem větší roli. Člověk je sám sobě největším nepřítelem (Stein 2016, s. 39-40). Domnívám se, že toto poznání může člověku v určitém smyslu přinést úlevu, neboť zjistí, že se mu život jen tak neděje, ale že on sám je svého života strůjcem, čehož může využít ve vlastní prospěch. Mnoho odborníků se v dnešní době shoduje na tom, že nejtěžším krokem bývá změna úhlu pohledu na svět a chtít začít u sebe. V tomto případě však zůstáváme na vědomé úrovni, ale Jung upozorňoval na to, že jáské vědomí tvoří jen poměrně malou část psyché, tudíž je vždy nutno zohlednit také nevědomí a jeho obsahy, jež naši svobodnou vůli do značné míry omezují (Stein 2016, s. 41).

Dle Junga na vědomí závisí já, neboť to, co není ve vztahu k já, není ani vědomé. Proto by se vědomí dalo definovat jako „*vztah psychických faktů k já*“ (Jung 1993, s. 21). Vědomí plní řadu funkcí, které umožňují zejména orientaci v oblasti ektpsychických a endopsychických faktů. Pojem ektpsýché zahrnuje systém vztahů mezi obsahy vědomí a daty přicházejícími z vnějšího prostředí. Endopsýché naopak zahrnuje systém vztahů mezi obsahy vědomí a procesy v nevědomí. Mezi ektpsychické funkce Jung řadil *vnímání, myšlení, cítění a intuici – čili tušení*.

3. 5. 1 Ektopsýché

Vnímání je schopnost poznání zevních faktů smysly. Skrze vnímání zjišťujeme, že něco je – aniž bychom o tom znali další detaily. *Myšlením* přiřazujeme k věci pojem. Díky myšlení jsme tedy schopni říct, co daná věc je. *Cítění* člověka informuje o hodnotách věcí. Vždy se nacházíme v určitém citovém rozpoložení a dle Junga není možno vnímat ani myslet bez citové reakce. Většině lidí se cítění zdá být naprosto iracionální, tudíž i nežádoucí, a proto jsou přesvědčeni, že by své city měli za každou cenu ovládat (Jung uvedl jako příklad Angličany, u nichž vnímal dobře patrný zvyk ovládat své city a poznamenal, že Angličany v podstatě obdivuje pro tuto jejich vlastnost). Jung však tvrdil, že cítění je stejně tak racionální funkcí, jako myšlení. Dále uvedl, že mít schopnost skvěle ovládat své city ještě neznamená, že s nimi člověk nemá potíže.

Mohlo by se zdát, že pokud víme, že něco je, víme, co to je i jakou to má pro nás hodnotu, pak je náš obraz světa komplexní. Nicméně onu komplexnost dle Junga zajišťuje

teprve čtvrtá funkce, a tou je *tušení*. Každý člověk má čas od času určité tušení, že se například něco stane nebo naopak nestane. Říkáme tomu *intuice*. Jung intuici vnímal jako druh „věštění“, jakousi zázračnou schopnost. V běžném hovoru pravděpodobně spíše řekneme, že máme určitý „pocit“ nebo že „nás něco napadlo“. Jung upozornil na to, že v některých jazycích slovo intuice ani neexistuje, či dokonce nelze jazykově rozlišit ani vnímání od cítění. Některým z nás to může připadat úsměvné, neboť čeština je bohatý jazyk umožňující rozlišovat jemné nuance. Jung však kladl důraz na co nejkvalitnější definice pojmů a dobré chápání rozdílů mezi termíny, aby se předcházelo nedorozuměním (Jung 1993, s. 21-25).

Jung tedy intuici vnímal jako velmi tajemnou až mystickou funkci, která člověku umožňuje tzv. „vidět za roh“ a svému vidění důvěřovat. Z pochopitelných důvodů není na intuici závislý člověk žijící rutinním způsobem života. Pokud jsme však náhle vystaveni nepředvídatelným přírodním podmínkám, něco riskujeme v neznámé situaci, či nemáme k dispozici žádné ustálené hodnoty, spoléháme se na intuici. Něco tak abstraktního se těžko popisuje a sám Jung přiznal, že neví, jak tyto jevy fungují, ale je přesvědčen o jejich existenci. Řekl: „*Nevím, co se děje, když člověk ví něco, co by rozhodně vědět neměl. Nevím, jak na to přišel, ale přišel na to a může podle toho jednat. Například předvídací sny, telepatické jevy a všechny podobné jevy patří do oblasti intuice.*“ (Jung 1993, s. 25).

Na intuici se v mnoha vypjatých situacích musí spoléhat například lékaři. Jung chápal intuici jako zcela přirozenou funkci, za kterou by měli být lidé vděční. Zároveň si ale uvědomoval, že je přirozené pociťovat strach z něčeho, co nemáme pod volní kontrolou. Psychologické funkce častokrát mohou fungovat nevědomě, či dokonce nechtěným způsobem a nelze je zastavit. Dle Junga mají psychologické funkce specifickou energii, s níž nelze libovolně disponovat. Proto se člověk nemůže jednoduše rozhodnout, že nechce myslet či cítit, protože zákonitě myslet či cítit nepřestane.

Je přirozené, že se u každého jednotlivce projevují jiné dominující psychologické funkce. Pokud u člověka dominuje myšlení, cítění bude méněcennou funkcí. Jedná se totiž o protiklady, které u žádného jednotlivce nemohou být na stejném stupni „dokonalosti“. Stejně tak je vnímání protikladem intuice. Pokud se člověk ve svém životě zaměřuje na pozorování fyzikálních faktů, nedokáže se současně spoléhat na intuici. Jung také řekl, že se mnohdy dá postoj člověka snadno určit už z jeho očí. Oči intuitivních lidí nepozorují detaily,

nýbrž na věci nahlížejí komplexně, tedy i v kontextu s mnoha dalšími vjemy (Jung 1993, s 26-27).

Podle struktury vědomí Jung rozlišit *typ s vysoce diferencovaným myšlením*, *typ citový*, *typ vjemový* a *intuitivní typ*. Pokud je myšlení člověka vysoce diferencované, pak je citění nediferencované. Bylo by však chybné se domnívat, že takoví lidé nemají city. Dle Junga to bývá přesně naopak. Mnozí intelektuálové jsou spíše svými emocemi zmítáni a někdy i přemoženi. Proto Jung uvedl, že by mohlo být zajímavé zkoumat soukromý život profesorů, aby člověk získal představu, jak se takový intelektuál chová doma. Naproti tomu přirozený *citový typ* nebývá narušován myšlenkami, pakliže netrpí nějakou neurózou. V případě neurózy se u něj objevují nutkavé myšlenky, kterých se nedokáže sám zbavit (Jung 1993, s. 28). Jungova charakteristika citového typu trpícího neurózou mi připomíná popis obsedantně-kompulzivní poruchy (OCD). Mnozí psychologové se shodují na tom, že OCD často trpí právě vysoce citově založení lidé.

Vjemový typ bývá plně zaměřen na realitu a pro zdravý život potřebuje cítit jistoty, být v souladu se skutečností. *Intuitivní typ* bývá skutečností naopak sužován a vždy míří za možnosti života. Přesně danou a neměnnou situaci vnímá jako vězení, z něhož se snaží co nejrychleji dostat ven, za novými možnostmi.

Jung kladl důraz na vnímání rozdílů mezi jednotlivými typy, neboť to ze svého pohledu považoval za klíčové v praktické psychologii. Současně ale odmítal striktní klasifikaci lidí, jinými slovy „nálepkování“, kdo je jaký typ. Pro svou praxi považoval za důležité udržovat řád ve svém empirickém materiálu (Jung 1993, s. 29).

3. 5. 2 Psychologické typy

Na světě zřejmě není člověka, který by nebyl ovlivněn vnějším světem a neorientoval by se dle údajů, které jsou mu zvenku zprostředkovány. Rozdíl mezi jednotlivými lidmi pak spočívá v odlišných reakcích na vnější podněty. Prostě řečeno: zatímco jednoho člověka chladnější počasí donutí sáhnout po dalším kusu oblečení, druhý člověk využije příležitost pro otužování. Pokud se jeden ochotně přikloní k názoru většiny – pokud jde například o obdiv veřejně známé osobnosti – pak se druhý záměrně vyhraní třeba jen proto, že mu není po vůli být součástí mainstreamu. Orientace dle vnějšího světa tedy u každého probíhá více či méně rozhodujícím způsobem (Jung 2017, s. 264).

Jung rozlišoval tzv. *obecné typy zaměření*, které se liší svým zvláštním postojem k objektu. Zatímco introvert k objektu příliš nepřihlíží, a spíše se zdá, že se snaží zamezit jeho přílišnému vlivu, extrovert se naproti tomu vůči objektu chová pozitivně a neustále mu přizpůsobuje své subjektivní zaměření. Jung byl přesvědčen o tom, že jsou rozdíly mezi extrovertem a introvertem natolik zřejmé, že si jejich existence musí být vědom i laik. Jako příklad introverta tedy uvedl člověka plachého, uzavřeného a těžko pochopitelného, v kontrastu s extrovertně zaměřeným jedincem, který je většinu času veselý, přátelský, otevřený a zdá se, že dokáže vyjít s celým světem. Ač by se mohlo na první pohled zdát, že jsou tyto rozdíly dány individuálně, svérázným utvářením charakteru, Jung namítal, že se zdaleka nejedná o individuální případy, nýbrž o obecná typická zaměření (Jung 2017, s. 259-260).

Rozdíly mezi typy jsou někdy více a jindy méně zřetelné, avšak dle Junga se týkají každého jednotlivce, napříč společnostmi a bez ohledu na pohlaví. Toto všeobecné rozšíření a fakt, že si své zaměření úmyslně nevolíme, vedly Junga k názoru, že se nejedná o vědomou záležitost, nýbrž o náhodně rozvrstvený fenomén, jehož základ tkví opět v nevědomí. Ono náhodné rozdělení lze vysvětlit i tím, že se v téže rodině běžně narodí jedno dítě introvertní a druhé extrovertní a výchova ani vzdělání dané zaměření nemohou zvrátit. Jung však připouštěl i vnucení nepřirozeného zaměření dítěti, které vyrůstá v určitých extrémních podmínkách, například pod vlivem abnormálních postojů matky. Pokud dojde k vážnému porušení psychologického typu kvůli vnějším vlivům, pak se z jedince stává neurotik, který může být vyléčen pouze návratem k zaměření, které mu přirozeně odpovídá. (Jung 2017, s. 260-261, 263).

Jádro já, které je vrozené, má dle Junga tendenci přirozeně inklinovat nejen k jednomu zaměření – extrovertnímu či introvertnímu – ale také k jedné z orientačních funkcí – myšlení, cítění, vnímání či intuici. Každá z funkcí může být podle Junga zaměřena extrovertně nebo introvertně, takže ze všech možných kombinací vyvstává osm specifických psychologických typů. Jung tvrdil, že já má tendenci upřednostňovat kombinaci jednoho zaměření a jedné funkce, zatímco ostatní funkce jsou méně rozvinuté, tudíž i méně používané. Pokud je tedy člověku dána vrozená inklinace k introverzi a jako hlavní orientační funkce mu bude sloužit myšlení, pak bude mít velkou šanci uspět například na poli vědeckého výzkumu. Pokud však ten samý člověk bude vnějšími okolnostmi nucen k extroverzi, může se u něj tato nepřirozená adaptace projevit jako chronický stres (Stein 2016, s. 37-38). Z toho jasně vyplývá, že by se každý člověk měl v ideálním případě chovat

přirozeně dle svých vrozených dispozic. Jung však často upozorňoval na nežádoucí upřednostňování extroverze ve společnosti, což vede ke konfliktům a rozvoji stresu.

Velmi nelehká situace nastává v případě, kdy je dítě zaměřeno zcela jiným způsobem než jeho rodiče. Pak mohou mít rodiče tendenci upřednostňovat dítě, které je jim typologicky bližší, což může mít za následek sourozeneckou rivalitu. V ideálním případě by lidé měli typologické odlišnosti chápat pozitivně, jako možnost k rozvoji pluralismu a vzájemného obohacování (Stein 2016, s. 38).

3. 5. 3 Endopsýché

Ektpsychické funkce vědomí člověku pomáhají se orientovat ve vztazích s prostředím. Endopsychické funkce vědomí jsou však dle Junga mnohem problematičtější a patří sem *paměť*, *subjektivní komponenty vědomých funkcí*, *emoce a afekty* a nakonec *invaze*. Jung říkal, že člověk neustále odhaluje něco nového o sobě samém a toto objevování nemá konce a někdy bývá až ohromující. Dá se tedy říci, že část naší osobnosti stále teprve vzniká – nebo lépe řečeno, postupně vystupuje ze stínu (Jung 1993, s. 30-31).

První funkcí endopsýché je *paměť*. Paměť umožňuje spojení člověka s věcmi, které z vědomí vymizely nebo byly potlačeny. Jedná se o schopnost reprodukovat nevědomé obsahy. Paměť však máme pod svou kontrolou jen do určité míry a tato neovladatelnost se u dalších endopsychických funkcí ještě stupňuje (Jung 1993, s. 31-32).

Subjektivní komponenty vědomých funkcí jsou jasně subjektivní reakce, které většinou nebývají přesné, správné a hlavně přípustné. Běžně se s tím setkáváme, když někoho vidíme poprvé v životě. Přirozeně si o daném člověku něco myslíme, ale nebyli bychom schopni mu to okamžitě říci. Všichni jsme si vědomi toho, že se nám tyto věci běžně stávají, ale nechceme si to přiznat. Dle Junga si tyto subjektivní reakce raději nepřipouštíme, necháváme je ve stínu a nalháváme si, že jsme milí, čestní a přímí, abychom se necítili trapně. Jung řekl: „*Neradi se díváme na stinnou stránku nás samých; proto je v naší civilizované společnosti spousta lidí, kteří úplně ztratili svůj stín, zbavili se ho.*“ (Jung 1993, s. 32). Zjednodušeně řečeno si lze pod pojmem subjektivní komponenty představit obvykle ne příliš příznivé dispozice reagovat určitým způsobem.

Třetí endopsychickou komponentou jsou *emoce a afekty*. Jung v tomto případě nechtěl použít slovo „funkce“, neboť se jedná spíše o události, které nejsou pod naší volní kontrolou. Již samotné slovo *emoce* (z angličtiny *emotion* připomíná spojení „in motion“,

tedy v pohybu) naznačuje, že je člověk určitým způsobem „postrčen“ či „vyhozen“ z běžného stavu. Naše já jde stranou. Lidé primitivních kultur dle Junga přirozeně neřeknou, že je někdo rozzloben, ale spíše, že „do něho vjel duch a úplně ho změnil.“ (Jung 1993, s. 33). Dalo by se tedy říci, že můžeme být emocí posedlí a naše kontrola se blíží nule. Přestože můžeme na oko zachovat klid, emoce se nás stále drží.

Čtvrtým a posledním faktorem endopsýché je dle Junga tzv. *invaze*. Jedná se o stav, kdy u člověka zcela převažuje nevědomá strana neboli strana stínu. V takových chvílích je vědomé ovládnutí na nejnižší úrovni. Jung opět uvedl příklad primitivních kultur, kde se poměrně často hovoří o duchu, d'áblu či upírovi, který „vstoupil“ do člověka anebo naopak, že člověka opustila duše. Pokud člověka opustí duše, pak trpí ztrátou sám sebe, což dle Junga lze pozorovat u neurotických pacientů. Nicméně tyto stavy samy o sobě patologické nejsou, pokud se nestanou habituálními. V opačném případě hovoříme o neuróze (Jung 1993, s. 33).

3. 6 Síla mysli

Jung řekl: „*I když je dům, v němž žijete opravdu bezpečný, budete trpět, pokud si budete myslet, že bezpečný není. Vaše reakce závisí výhradně na tom, co si myslíte...Bojím se pouze jedné věci – myšlení lidí.*“ (Jung et al. 2015, s. 39). Z těchto slov jasně vyplývá, že byl Jung přesvědčen o neuvěřitelné síle lidské mysli. Náš život je nejvíc ovlivněn tím, co si myslíme a čemu věříme. Jung se jednou svých studentů zeptal, co se jim vybaví, když se řekne „nejničivější síla“. Někdo odpověděl živelné katastrofy, jiní zmínili světovou válku. A jen člověk může válku vyhlásit. Jung tak své studenty přiměl k odpovědi, že to duše člověka je tak mocná, že se může stát onou nejničivější silou. Za spoustu problémů však nemůže ani tak lidské vědomí, jako spíše nevědomí, které v sobě nese zděděné divošské vzorce chování a duchovní úsilí dané lidské rasy. Jung tedy jednoduše tvrdil, že mají lidé naslouchat svému vnitřnímu hlasu a obrátit svůj zrak k nevědomí, protože tam je pravda (Jung et al. 2015, s. 38-40).

Hlavní problém Jung spatřoval v tom, že se jednotlivci odvolávají na lidstvo a nechtějí začít u sebe. Dle Junga je „lidstvo“ jen slovo, ale žádnou reálnou existenci nemá. Proto se při zaměření na něj jen odvracíme od své existence. Je to stejně absurdní, jako kdybychom kritizovali sousedovu zahradu a radili mu, jak se o ni starat, zatímco naše vlastní zahrada je plná plevele. Myslím, že spousta lidí dnešní doby, včetně mě, zastává podobné názory. Dnešní „nová učení“ o síle mysli, zákonu přitažlivosti, vědomém životě apod. jsou

vlastně jen znovuobjevené myšlenky, se kterými někteří z nás souzní. Osobně se ztotožňuji s Jungovým názorem, že pokud by se každý z nás zaměřil v první řadě sám na sebe a snažil se žít smysluplný život, aby – slovy Junga – naplnil božskou vůli uvnitř sebe, nevěnovali bychom pozornost tomu, co nás přivádí k šílenství. Nepotřebovali bychom politiku, armády či média, která se vesměs snaží v lidech jen vyvolat strach, paniku a v dnešní době sociálních sítí i závist a nenávisť. Domnívám se, že je tento názor hoděn zamyšlení. Jung řekl: „*Po jabloni příroda žádá, aby plodila jablka, a od hrušně, aby plodila hrušky. Příroda po mně chce, abych byl jednoduše člověkem, který si uvědomuje, co je a co dělá.*“ (Jung et al. 2015, s. 40-41).

3.7 Člověk a jeho prostředí

Jung se vyjádřil také k lidskému bydlení a práci. Vycházel z toho, že je pro člověka z psychologického hlediska velmi důležité vlastnit pozemek. Zde uvádí příklad farmáře v kontrastu s průmyslovým dělníkem. Zatímco farmář obdělává vlastní půdu a sklízí plody své práce, dělník k činnosti nemá vztah, neboť výsledky své práce nevidí, ale dostává za ně abstraktní odměnu v penězích. Tovární výroba člověka z psychického hlediska ničí, protože v ní nelze z pohledu jednotlivce spatřovat valný smysl. Dalo by se tedy říci, že od doby vzniku manufaktury se člověk vzdaluje sám sobě a jeho tvůrčí činnost mu nepřináší potěšení. Vždy pracuje jen na zlomku výrobku, který mu potom zmizí pod rukama a nemá na něm již další zájem. Zde Jung spatřuje také příčinu odporu proti kapitalismu, který lidem neumožňuje dostatečnou výživu pro duši (Jung et al. 2015, s. 99-100).

Dle Junga také není možné, aby člověk žil spokojený život v městském bytě postrádajícím zeleň, neboť jako lidé potřebujeme udržovat kontakt s přírodou. Pokud nejsou u člověka naplněny základní potřeby, jako je radost z vlastního prostoru k žití a z tvůrčí činnosti, pak se začne upínat na vnější materiální vlastnictví a nemá čas hledat štěstí uvnitř sebe. Člověk by měl usilovat o co nejvíce možností k sebevyjádření. To však dle Junga není dost dobře možné ve standardizovaném bytě a prostředí. Bydlet v pronájmu a často se stěhovat je podle něj hotovým neštěstím, protože člověk ani nemá možnost navazovat dlouhodobé vztahy v rámci komunity lidí. Pro člověka je přirozené, aby se podílel na utváření svého prostředí a vyjadřovat tak svou osobnost (Jung et al. 2015, s. 100-101).

Jung se zabýval také tím, jak moderní prostředí snižuje koncentraci člověka. Řekl, že se na lidech tolik podepsal stresující život ve 20. století, že v mnoha zemích se děti vůbec

nedokáží soustředit na učivo. Na toto téma diskutoval s učiteli z Curychu, kteří se Junga ptali, proč už se žáky není možné stihnout projít naplánovaný učební plán. Jung jednoznačně odpověděl, že to přemíra okolních podnětů znemožňuje dětem koncentraci. Ve 20. století z toho vinil televizi, rádio, kino (Jung et al. 2015, s. 121). Nabízí se otázka, co by si C. G. Jung myslel o životě ve 21. století. Dnešní školy se snaží udržet krok s moderní dobou zejména vynikající technologickou vybaveností. Ukazuje se, že malé děti umí dříve ovládat „chytrý telefon“ než mateřský jazyk. Jak potom můžeme chtít po žácích ve školách, aby se soustředili, když je rozptyluje čím dál více technických podnětů? Jung by ve své době pravděpodobně doporučil tyto rušivé podněty v dětském prostředí eliminovat, avšak v dnešní době takové řešení zjevně nepřipadá v úvahu.

3. 8 Prázdnota v životě moderního člověka

Jung se z pozice terapeuta zabýval problémy lidí své doby a došel k závěru, že se jedná o problémy duchovní, tedy náboženské. Věda moderní doby totiž „vyvrátila“ existenci Boha, což dle Junga podlomilo pocity jistoty milionů lidí. Věda sice vzala modernímu člověku víru, ale neposkytla žádnou náhradu za ni. Prázdné místo uvnitř člověka způsobuje neurózu a nemoci. Jung poukázal na rozpad mnoha náboženství a neschopnost církví udržet si své stoupence. Současný stav společnosti po stránce náboženské uvedl do kontrastu s obdobím středověku. Tehdy byl věřící téměř každý a lidé tak mohli uplatnit svou duchovní energii. Náboženství jim poskytovalo smysl života (Jung et al. 2015, s. 33-34).

Dle Junga se však dnešní člověk potácí mezi moderními vymoženostmi, které jsou v mnoha ohledech zcela nepotřebné a postradatelné, a které člověku nemohou nahradit to, co ztratil. Lidé trpí proto, že vyznávají chybné hodnoty, jež reálně za nic nestojí. Z toho plynou absurdní pocity méněcennosti, pokud se začneme srovnávat s někým, kdo oplývá větším bohatstvím. V Jungových názorech na toto téma spatřuji podobnost s názory Ericha Fromma⁶, jenž upozorňoval na to, že míra štěstí člověka není přímo úměrná růstu konzumu a spotřeby ve společnosti.

Zde se nabízí uvést také Freudovu teorii, proč míra štěstí člověka nestoupá úměrně s hromaděním majetku. Freud totiž za štěstí považuje „splnění prehistorického přání“.

---

⁶ Erich Fromm (1900, Frankfurt nad Mohanem – 1980, Locarno) byl filosof a psychoanalytik německého původu. Byl představitelem neofreudismu a západního marxismu a soustředil se především na sociokulturní vlivy působící na člověka.

Za prehistorickou dobu považuje dětství a děti nepovažují majetek a sociální postavení za nic významného (Kohoutek 2008, s. 62-63).

Jung neshledával výrazné rozdíly mezi nepříznivými vnějšími (společenskými) a vnitřními (psychickými) podmínkami. Z tohoto pohledu mají lidé ze západních civilizací sice dobré sociální podmínky, zato uvnitř jsou na tom bídě (Jung et al. 2015, s. 33-34, 135). Mnohá učení se shodují na tom, že naše problémy vždy pochází zevnitř a děláme chybu, když hledáme jejich původ venku. V současné době se například hodně zdůrazňuje sebeláska (nikoli sobectví) jako klíč k úspěchu a osobní spokojenosti. Mnoho životních koučů a terapeutů hlásá, že pokud nemá člověk rád sám sebe a současně vyžaduje lásku od druhých, nikdy nemá šanci na úspěch. Je tedy očividné, že jsou Jungovy myšlenky z roku 1934 stále aktuální i dnes, o necelé století později.

Jung rovněž poukazoval na to, že jsou lidé během svého života příliš jednostranně zaměřeni – pouze na své zaměstnání či podnikání. Sice bývají svou prací často vyčerpaní, ale zároveň má jejich život smysl. Zasloužený odpočinek v důchodu si najednou nejsou schopni užívat, protože jejich život náhle zeje prázdnotou. Jung říkal, že tito lidé pak za ním chodili pro radu, jak mají žít svůj život, aby měl smysl. Jung opět zdůrazňoval význam snů, které odhalují duchovní potřeby a současně i chyby, jichž se člověk ve svém životě dopouští (Jung et al. 2015, s. 36-37).

4. Pojetí posmrtného života

Mýty o posmrtném životě jsou staré jako lidstvo samo. Nabízí se však otázka, jakou úlohu v životě člověka vlastně plní. Jung býval často tázán, co soudí o smrti a o životě po ní. Není však snadné vyslovovat myšlenky, které nelze nikdy žádným způsobem doložit. Jung se však pokusil tuto problematiku vyjádřit „mytologicky“, prostřednictvím vyprávění příběhů a svých zkušeností (Jung in Jaffé 2015, s. 257). Jungova snaha zjistit, zda a za jakých podmínek je existence posmrtného života možná, šla ruku v ruce se snahou skutečně porozumět lidské duši.

4.1 Život a smrt

Zřejmě kvůli složitosti až neuchopitelnosti tématu posmrtného života měl Jung potřebu vyjádřit nejprve svůj postoj k životu a smrti. Z pozice psychoterapeuta, který během života pracoval se stovkami pacientů, dokázal také široce vyjádřit, jak k otázkám života a smrti přistupovala tehdejší společnost a tyto zkušenosti srovnával se svými poznatky z oblasti dějin, náboženství a mytologie.

Jung vnímal křivku života jako parabolu, jejíž vrchol symbolizuje dosažení vrcholu biologického života, který odpovídá přibližně období „středního věku“. Od tohoto okamžiku však parabola nezadržitelně míří dolů, takže cíl leží v údolí, kde před tím vzestup začal. Křivka života je tedy analogií střely, která míří vzhůru a následně se vrací opět dolů, do stavu klidu. Potíž tkví v tom, že psychologická křivka za křivkou života zaostává, takže si člověk často představuje, že čas stojí a opoždňuje se za svými lety. Jakmile vrcholu přece jen dosáhne, psychologicky se tohoto stavu nechce vzdát a nevnímá, že na druhé straně už zase míří dolů. Při vzestupu je tedy překážkou života strach, který se při sestupu mění na hrůzu ze smrti. Jung řekl: *„Živnou půdou duše je přirozený život. Kdo se jím nedá vést, zůstává viset ve vzduchu a ustrne. Proto taková spousta lidí ve zralém věku zkostnatí, hledí zpět a lpí na minulosti, v srdci tajnou hrůzu ze smrti.“* (Jung 1994, s. 109)

Jung se pozastavoval nad strachem ze smrti, jímž tolik stárnoucích lidí trpí. Pravděpodobně bychom řekli, že tento strach je přirozený a opodstatněný, ale Jung jej v podstatě vnímal jako zvláštní odpor vůči normálním požadavkům života. Každý, kdo se jednou narodí, musí také jednoho dne zemřít, ale přesto máme tendenci chápat smrt negativně, jako prostý konec životního běhu, a nejspíše nás ani nenapadne smrt vnímat jako cíl a naplnění. Odvracíme zrak od stárnoucího člověka, jež vyjadřuje svou úzkost při

pomyšlení na „sečtené“ roky svého života a blízkou smrt. Jung však chápal život jako energetický, nezvratný proces, jehož cílem je stav klidu, stejně jako je v přírodě každý pohyb vyvolán narušením rovnováhy, která usiluje o své znovunastolení (Jung 1994, s. 107-108).

Jung si rovněž kladl otázku, proč lidé nechtějí ve smrti vidět patřičný význam, a spatřují jej pouze ve zrození. V naší kultuře je přirozené, že se člověk přes dvacet let připravuje na rozvoj své individuální existence, tak proč bychom se neměli přibližně stejnou dobu připravovat i na svůj konec? Komplikované systémy přípravy na smrt, jakožto nejzazší cíl, představuje většina náboženství. Jung uvedl: „*Ve dvou největších živých náboženstvích, v křesťanství a v buddhismu, se smysl existence naplňuje v jejím konci.*“ (Jung 1994, s. 110). Přestože se dle Junga počínaje epochou osvícenství začal šířit názor, že náboženství jsou „někým vymyšlené“ filosofické systémy sloužící k manipulaci lidí, musíme zohlednit i psychologické skutečnosti, které této osvícenské myšlence odporují. Jung říkal, že lze náboženské systémy jen stěží pochopit rozumem, což by znamenalo, že vůbec nepocházejí z vědomí. Náboženství tedy vnímal spíše jako přirozené výjevy lidské duše, konkrétně nevědomých duševních složek. Tím by se také dalo vysvětlit celosvětové rozšíření náboženství i jejich obrovské působení na lidstvo v celém průběhu historie. „*Takové působení by bylo nepochopitelné, kdyby náboženské symboly nebyly přinejmenším přirozenými psychologickými pravdami.*“ (Jung 1994, s. 111).

4. 2 Existence života po smrti

Proč zde náboženství hraje tak zásadní roli? Protože každý náboženský systém obsahuje své specifické pojetí posmrtného života. Ústředním motivem východních náboženství je myšlenka *reinkarnace*. Například indická duchovní kultura je velmi stará a diferencovaná a reinkarnace je zde chápána jako samozřejmý, věčný koloběh. V každém životě člověk něco poznává a po smrti se znovu rodí a začíná od začátku. Západní člověk má však, jak se zdá, jiné mytické potřeby, a proto požaduje nejen začátek ale také cíl. To znamená, že není ochoten připustit ani začátek s pouhým koncem, ale stejně tak netoleruje ani věčný uzavřený koloběh. Dle Junga zkrátka neexistuje žádný obecný konsensus, takže zatímco „západní člověk“ potřebuje předpokládat smysl života, „východní člověk“ tento předpoklad ztělesňuje. Řečeno Jungovými slovy psychologa – rozdíl tkví v extrovertním a introvertním vnímání světa. „*První promítá smysl navenek a tuší jej v objektech; druhý jej cítí v sobě. Smysl však je právě tak venku jako uvnitř.*“ (Jung 1994, s. 272).

Uctívání památky mrtvých Jung taktéž vnímal jako projev víry v nadčasovost duše. Tuto víru vnímal jako racionální, a naopak duševní potřebu živých udělat něco pro zesnulé považoval za iracionální. Pohřební zvyklosti se zkrátka uchovali navzdory osvícenským názorům, a lze předpokládat, že se potřeba uctění mrtvých zmocní každého člověka v momentě, kdy se ocitne tváří v tvář smrti příbuzných či přátel (Jung 1995, s. 241-242).

Dle Junga se lidé příliš ztotožňují pouze se svým vědomím a za jeho hranice nenahlíží. Proto se mylně domnívají, že jsou skutečně jen tím, co o sobě sami vědí. O vědomí již ale víme, že je značně omezené. Jung řekl: „*Racionalismus a doktrinářství jsou nemoci dnešní doby; předstírají, že všechno vědí. Avšak objevíme ještě mnohé, co dnes ze svého omezeného stanoviska považujeme za nemožné.*“ (Jung in Jaffé 2015, s. 257). Z těchto slov by se dalo pochopit, že Jung pokračování života po smrti připouštěl. Zároveň však uvedl, že se nedá tvrdit, zda si existenci posmrtného života sám přeje či nikoli. Nicméně se myšlenkám tohoto typu nedokázal ubránit, ačkoli samozřejmě netušil, zda jsou pravdivé nebo ne.

Z pohledu terapeuta Jung pokládal za důležité hovořit i o věcech, které jsou pro člověka nepochopitelné. Vždyť i naše vnímání času a prostoru je pouze relativní. Otázka, zda existuje něco po smrti – stejně jako mnoho dalších – zcela přesahuje lidský rozum, což se od dob Junga nezměnilo. Jung tvrdil, že sice jsme svým myšlením a bytím vázání na tento svět, avšak myšlenky na život po smrti dodávají současné existenci určitý lesk, kterého se pravděpodobně nechceme jen tak vzdát.

Jung si rovněž myslel, že lidé mohou žít lépe a v poklidu, pokud věří v kontinuitu života, který pokračuje za naší nynější existencí. Samozřejmě připouštěl i to, že některým jedincům se spíše zamlouvá představa smrti jako absolutního konce. Třeba proto, že znají jen život plný starostí a po dalším pokračování netouží. Ve většině případů je však otázka nesmrtelnosti pro člověka dost naléhavá, takže by se měl pokusit na ni najít odpověď. Dle Junga nám k tomu mohou posloužit náznaky, kterými s námi nevědomí komunikuje – například skrze sny. Většinou však tyto náznaky nebereme vážně a jsme vůči nevědomí skeptičtí. Na stejné úrovni by však mohla být otázka příčiny vzniku vesmíru. Pravděpodobně nikdy nebudeme znát přesnou odpověď, ale přesto se nám může naskytnout určitá idea a dle Junga se nemusíme bát založit svůj názor na základě pouhých idejí (Jung in Jaffé 2015, s. 257-259).

Dále se zamýšlel nad tím, proč vlastně panuje představa, že lidé po smrti nabývají velkých vědomostí – pakliže samozřejmě v posmrtný život věří. Proč by duše zemřelých

měly vědět mnohem více než žijící lidé? Jung zastával názor, že duše mrtvých vědí jen to, co věděly v okamžiku své smrti, což by vysvětlovalo jejich snahu proniknout zpět do světa živých, aby se zde dozvěděly odpověď na některé své nezodpovězené otázky. To by však znamenalo, že lidé nemají po smrti přístup k určité vševědouce, ba naopak se vědění možná „vlévá“ jen do duše v těle žijícího člověka (Jung 1994, s. 264).

Po celý svůj osobní i pracovní život Jung přikládal velký význam svým snům a vizím. Svůj názor na posmrtný život se tedy snažil dokreslit sdílením snů, které pro něj něco znamenaly. Jung řekl: „*Byly to nejen mé vlastní sny, nýbrž příležitostně i sny jiných, které formovaly, revidovaly nebo potvrzovaly mé názory na posmrtný život.*“ (Jung 1994, s. 262). Když se Jungovi jednoho dne na cestě domů vkrádala do mysli z nepochopitelných důvodů vzpomínka na tonoucího člověka, a po návratu domů zjistil, že se v čase vize topil jeden z jeho vnuků, byl přesvědčen, že se jedná o způsob, jakým s ním komunikuje jeho nevědomí. Některé z dalších Jungových zvláštních snů obdobným způsobem oznamovaly úmrtí některé z blízkých osob. Sny o zemřelých a kontinuitě jejich života po smrti lze dle Junga částečně právem označit za kompenzující fantazie, které jsou přirozenou součástí našich životů, neboť lidé touží po věčnosti. Avšak je zároveň nutno zohlednit i poznatky o tom, že pravděpodobně určitá část lidské psyché nepodléhá zákonům času a prostoru. Pak by naše vnímání světa muselo být rozšířeno ještě o nějakou další dimenzi. To si bohužel lze jen těžko představit, a proto všechna tvrzení zůstávají na úrovni hypotéz (Jung 1994, s. 259-261).

Ačkoli tedy neexistují důkazy o existenci posmrtného života, snažil se Jung poukazovat na zážitky, které člověka nutí o tomto tématu přemýšlet a třeba je i vnímat jako jistý druh upozornění. Tak jednou Jung hloubal o náhlé smrti svého blízkého přítele, když se mu najednou zdálo, jako by přítel stál u Jungovy postele a chtěl, aby jej následoval. Muž Junga dovedl až do svého domu, do pracovny, vystoupil na stoličku a ukázal na dvě knihy na nejvyšší polici. Tato vize Junga natolik uchvátila, že se příštího dne rozhodl vydat do domu zesnulého přítele a požádal jeho vdovu, aby mu ukázala knihovnu. Našel ony dvě knihy a titul druhé z nich zněl „Odkaz zemřelých“. (Jung 1994, s. 267-268). Samozřejmě lze pravdivost Jungovy historky zpochybnit a nebrat ji vůbec vážně, ale pokud ji připustíme, asi si dokážeme představit, že by takový zážitek oťrásl s leckterým člověkem a donutil by jej přinejmenším k zamyšlení.

Dále mě zaujal Jungův názor na převtělování. Když Aniele Jaffé při psaní knihy „Vzpomínky, sny, myšlenky“ vyprávěl své zážitky z návštěvy Indie v roce 1937, údajně

kladl sám sobě otázku, zda nebyl v některém z předchozích životů indickým buddhistou. Pro východní moudrost měl prý tak velké porozumění, jako by znalosti přicházely přímo z jeho nitra. V posledních letech života měl Jung občas dojem, že se lidé, které miloval, po smrti vrací jako zvířata. Takové smýšlení je zřejmě běžné u lidí primitivních kultur (Hamyan 2001b, s. 277-278).

4.3 Spiritismus

Jung byl od malička do značné míry ovlivněn svými příbuznými, kteří se zabývali okultismem⁷ a spiritismem⁸. Pastor Preiswerk, dědeček z matčiny strany, byl znám tím, že si povídal s duchem své zesnulé ženy, a to i v přítomnosti své druhé manželky a dětí. Za tímto účelem nechával vždy jedno křeslo volné pro ducha své první ženy a občas si s kamennou tváří stěžoval, že jej v jeho pracovně duchové ruší. Potom prosil svou dceru Emilii (Carlovu matku), aby duchy vyhnala. Carlova babička, Augusta, údajně rovněž měla dar jasnozřivosti. Matka, Emílie, byla „příležitostné médium“, a jak již bylo řečeno, Jung byl přesvědčen, že v ní dřímaly dvě osobnosti (Antier 2012, s. 54-55).

Jung se dost často uchýloval k četbě jistých pochybných autorů, kteří se duchařením zabývali a s velkým nadšením navštěvoval různé filosofické a esoterické kroužky. Nebylo tedy překvapivé, že jej nesmírně zaujala například „Kniha duchů“ francouzského autora Allana Kardeca, neboť o existenci duchů Carl často slýchal již od raného dětství. A pokud by duchové skutečně existovali a vraceli se na místa, kde trávili svůj život, pak by se potvrdila i samostatnost existence duše. Junga vždy fascinovaly zajímavé jevy, které nelze vědecky prokázat (Antier 2012, s. 55).

K hlubším úvahám o posmrtném životě Junga přivedla smrt jeho otce, který zemřel 28. ledna 1896 ve věku čtyřiapadesáti let. Poslední rok před smrtí Paul Jung trpěl depresemi a byl upoután na lůžko. Když se Carl toho lednového dne vrátil domů z Univerzity v Basileji, jeho otec už víceméně jen blouznil. O pár hodin později jej mladý Jung viděl v agonii, což ho na dlouho poznamenalo (Antier 2012, s. 49). Několik týdnů po otcově smrti se Carlovi

---

⁷ Okultismus – slovo pochází z latinského „occultus“, což znamená utajený, skrytý. Jedná se o souhrnné označení všech učení či praktik, které se zabývají tzv. „nadpřirozenými“ a „nadsmyslovými“ jevy, jež nelze vědecky vysvětlit. Pojem okultismus bývá vyhadován pro tzv. tajné vědy, mezi něž patří např. magie či alchymie. Někdy bývá okultismus ztotožňován se spiritismem

⁸ Spiritismus – pojem pochází z latinského „spiritus“, což znamená duch. Jedná se o hnutí obecně označované jako „víra v duchy“. Spiritismus je založen na víře v posmrtný život člověka a na možnosti komunikace se zesnulými prostřednictvím zvláště nadaných jedinců – tzv. médií – a za pomoci různých praktik. Spiritisté se scházejí za účelem provádění rituálů, tzv. spiritistických seancí, spolu s médiem.

zdály nezapomenutelné sny, v nichž spatřoval svého otce živého, jak se zdrav vrací domů z jakýchsi „prázdnin“. Ve snu se obracel ke Carlovi s tím, že se dobře zotavil, a tak se nyní vrací. Carl se obával, že mu otec bude vyčítat, že se po jeho smrti přestěhoval do jeho pokoje – o tom však nepadlo ani slovo. Jung řekl: „*Přesto jsem se styděl, protože jsem si klamně představoval, že je mrtev. – Po několika dnech se sen opakoval: otec se vrátil domů jako uzdravený a já jsem si znovu dělal výčitky, poněvadž jsem si myslel, že zemřel.*“ (Jung in Jaffé 2015, s. 91)

Ještě za života Jungova otce, v červnu roku 1895, se mladý Carl poprvé tajně sešel s několika svými příbuznými ženami za účelem komunikace se světem duchů. Zdá se, že zkušenosti se spiritismem jej silně ovlivnily – ať už v jeho celkovém pohledu na svět nebo v budoucí psychoterapeutické praxi. Pravděpodobně během seancí zažíval i tak silné chvíle, o nichž neměl vědět nejlépe nikdo mimo kroužek nejbližších zasvěcených, a proto ve svých dílech mnoho podrobností z těchto setkání raději skrýval nebo si dokonce protiřekl. V období první světové války, když Jung rozvíjel své koncepce psychologických teorií, začal spiritismus znovu nabírat na popularitě. Avšak přiznat otevřeně své sympatie k tomuto hnutí mohlo mít katastrofální dopad na Jungovu slibnou kariéru, neboť na akademické půdě, zvláště mezi lékaři a profesory medicíny, spiritismus evokoval skandály a podvody z minulosti. Proto Jung dbal na to, aby všechny své výroky formuloval v únosných mezích psychiatrie či filosofie (Noll 2001, s. 42-43).

Vliv spiritismu na Jungovo myšlení byl patrný už z jeho přednášek ve studentském spolku Zofingia. V tomto spolku, k němuž za dob svých studií patřil i Jungův otec, se formovaly také základy Jungovy analytické psychologie. Klíčové byly rovněž spiritistické experimenty s Carlovou sestřenicí Helene Preiswerkovou, která při seancích sloužila jako médium (Noll 2001, s. 43).

Mladý Carl se poměrně neochotně vracel k pilnému studiu medicíny, protože přírodní vědy nedokázaly poskytnout dostatečně uspokojivé odpovědi na jeho otázky o smyslu jevů. Proto se chopil příležitosti přednášet v asociaci Zofingia pod podmínkou, že si bude moci zvolit téma. Přednášel tedy o psychologii a pronesl, že „*jejím skutečným posláním je prokázat existenci duše ...Duše je forma rozumu nezávislá na prostoru a na čase.*“ (Antier 2012, s. 56). Když pak neopatrně dodal, že je přesvědčen o tom, že studium hypnózy či spiritismu může vést k poznání, čím vlastně lidská duše je, vzbudil rozporuplné

reakce. Někteří posluchači byli rozhořčeni už při vyřčení slova „spiritismus“, jiní byli Carlovou přednáškou naopak fascinováni (Antier 2012, s. 56-57).

Po smrti Paula Junga byly otázky spiritismu pro Carla stále naléhavější. Uskutečnění seancí nahrával také fakt, že v září 1895 zemřel po dlouhé nemoci i Carlův strýc z matčiny strany, Rudolph Preiswerk. Rudolph po sobě zanechal spoustu potomků a mezi nimi dvě dcery – Helene („Helly“) a Lousie („Luggy“) – Carlovy sestřenice, které se spiritistických seancí svého bratrance ochotně účastnily. Zejména Helly sehrála v Jungově životě dost významnou roli, Už od malička bylo patrné, že je něčím výjimečná. První seance se účastnila již ve svých třinácti letech a setkání se spiritismem jí změnilo celý život. Součástí kroužku byla i Emilie, Jungova matka, která se domnívala, že má dar jasnozřivosti a po celý život se jí zdávaly prorocké sny. O svých nevysvětlitelných zážitcích si vedla i deník (Noll 2001, s. 43-46).

Více podrobností o spiritistických seancích se dozvídáme z knihy Helliny neteře, která spojila informace z nepublikovaných rodinných dokumentů se vzpomínkami některých členů rodin Jungových a Preiswerkových. Dokonce se zdá, že by tato kniha mohla být mnohem spolehlivějším zdrojem informací o Jungově životě v letech 1895 až 1903, neboť, jak už bylo řečeno, samotný Jung své poznámky o spiritistických zážitcích z pochopitelných důvodů značně cenzuroval. Jungova setkání s ženami probíhala u kulatého stolu, na němž vprostřed stála sklenice s vodou. Pokud by se hladina vody rozčeřila, značilo by to přítomnost duchů. Při prvním sezení se ukázalo, že je Helly médiem, skrz nějž mohou duchové promlouvat. Zdálo se, že v těchto chvílích Helene upadá do transu a její duše opouští tělo. Seance dívku vyčerpávaly natolik, že se ocitala takřka v bezvědomí. „*Helly se obávala, že by jednou mohla v transu zemřít, kdyby tenká nitka spojující její duši s tělem náhodou praskla.*“ (Noll 2001, s. 48).

Helene údajně během seancí vyprávěla věci, o kterých se nikdy před tím nemohla dozvědět. Jednou prostřednictvím její osoby „promlouval“ dědeček Preiswerk, který svým vnučkám touto cestou sdělil, že se jejich starší sestře Celestine narodí dítě, jež brzy zemře, neboť je plodem hříchu. Podle rodinné legendy se Celestine skutečně narodilo tělesně postižené dítě, které krátce po narození zemřelo. Třetí seance byla na dva roky také poslední, neboť strýc Samuel mladé Helly zakázal, aby se Jungových experimentů účastnila. Samuel byl na rozdíl od ostatních členů rodiny silně proti „duchaření“. To Carlovi překazilo plány.

Snažil se tedy u svých sestřenic nadále podněcovat jejich zájem o spiritismus alespoň prostřednictvím knih na toto téma, které jim posílal (Noll 2001, s. 49-50).

Během dvouleté přestávky měl Jung dost času na studium o okultismu, spiritismu a parapsychologickém výzkumu. Vedle toho studoval také teologická díla, křesťanské mystiky (např. Mistra Eckharta), filosofická díla (zejména Immanuela Kanta, Arthura Schopenhauera, Platóna, Hérakleita), ale také evoluční biologii v podání Darwina či Lamarcka. Chtěl se Helliny schopnosti naučit chápat v širších souvislostech. Vyhledával zejména autory, kteří se snažili k parapsychologickým problémům přistupovat vědecky a zasvětili své bádání studiu takových jevů, jako je jasnozřivost či přenos myšlenek. „*Někteří z nich tvrdili, že důkazy o těchto jevech rovněž podporují hypotézu existence života po smrti či jiných světů existujících zároveň se světem naším.*“ (Noll 2001, s. 52).

Na podzim roku 1897 se Helly s Carlem opět setkala. Tou dobou měl již Jung za sebou dvě přednášky ve spolku Zofingia na téma spiritistických jevů. Po prostudování velkého množství literatury se navíc cítil ve svém počínání mnohem jistěji, a proto začal zvat i některé své spolužáky, aby sami viděli Helliny schopnosti. Podoba transů během seancí se však značně změnila. Nad všemi ostatními duchy začala převažovat moudrá židovská žena jménem „Ivenes“, která prostřednictvím Helene sdělovala teorii reinkarnace. Mluvila o svých osudech z minulých životů, kdy byla například upálena za čarodějnictví nebo byla křesťanskou mučednicí popravenou v Římě. Vyprávěla fascinující příběhy, které údajně prožila, včetně cestování po hvězdách a podrobného popisu tzv. marťanské, vysoce rozvinuté, společnosti. Carl začal o pravdivosti všech sdělení vážně pochybovat. Uvědomil si, že většina příběhů, které Helene pronášela, vycházela z knih, které přečetla. A byl to právě Carl, kdo své sestřenici knihy posílal – čímž bezděky stvořil „Ivenes“. Místo toho, aby Jung všechny dosavadní seance zpochybnil, vnímal je jako důležitou lekci o moci „skrytých vzpomínek“. Zjistil, že se přečtený text může ve vědomí objevit ve zcela nové podobě. Zdá se, že se zapomenuté informace mohou teoreticky přeuspořádat tak, že vzniknou alternativní osobnosti nezávislé na egu jedince (Noll 2001, s. 60-61).

Později Jung začal na danou problematiku pohlížet zejména z pohledu psychologie a psychiatrie. Již v roce 1902 ve své disertační práci konstatoval, že se domnívá, že všechna tzv. spiritistická média trpí do jisté míry hysterií – ať už mají skutečné schopnosti komunikovat s bytostmi z jiného světa, či nikoli (Noll 2001, s. 55). Je nesmírně zajímavé, že někteří tzv. „jasnovidní“ lidé ve stavech transu pronáší složité věštby plné okultní

symboliky, přestože se s okultismem či mytologií nikdy dříve pravděpodobně nesetkali a způsob vyjadřování v takových chvílích bývá mnohdy v rozporu s jejich nedostatečným formálním vzděláním. Jung tento jev považoval za jeden z důkazů existence kolektivního nevědomí, které je zdrojem těchto symbolů (Noll 2001, s. 58).

4. 4 Jungova vize – zážitek blízké smrti

V roce 1944 Junga postihl srdeční infarkt. Ve stavu bezvědomí prý zažíval vize, které byly tak ohromující, že z toho usoudil, že se ocitl blízko smrti. V tomto stavu nedokázal rozeznat, zda zažívá sen či extázi. Zdálo se mu, že se objevil v prostoru vysoko nad zeměkoulí a ze své perspektivy pozoroval moře a kontinenty. Později barvitě popisoval, že viděl například Ceylon, Rudé moře či Středozemní moře. Ve své vizi usoudil, že se chystá Zemi opustit. Poté uviděl obrovský kámen připomínající meteorit, jak se vznáší v prostoru – a i on sám se prý vznášel ve vesmíru. Podobný kamenný blok Jung viděl i za svého života, na mořském pobřeží Bengálského zálivu. Do takových obrovských kusů žuly jsou prý vytesávány chrámy, a o jednom z nich se mu nyní zdálo. Když ve své vizi vstoupil vchodem do malé předsíně, uviděl Inda v bílém rouchu, v pozici lotosového květu. Jakmile se Jung blížil schodům ke vchodu do skály, zmocnil se jej zvláštní pocit, jako by z něj bylo stahováno vše, co si doposud myslel nebo co si přál. Jako by od něj byla oddělena vidina pozemské existence, což později popsal jako nesmírně bolestivý proces. Paradoxně měl však současně pocit, jako by měl najednou při sobě vše, co kdy vykonal, zažil a vše, co se kolem něj dělo (Jung 1994, s. 249-250). Jung napsal: „*Mohl bych také říci – bylo to u mě a to jsem byl Já. Z toho jsem takřikajíc sestával. Skládal jsem se ze své historie a měl jsem naprosto pocit, že to jsem nyní Já.*“ (Jung 1994, s. 250).

Když se pak ve své vizi Jung blížil k chrámu, cítil zvláštní jistotu, že teď vstoupí do osvětlené místnosti, kde se shledá se všemi lidmi, k nimž ve skutečnosti patří. Nabyl dojmu, že zde konečně pochopí smysl svého života, důvod, proč vznikl, i to, kam by se dále jeho život ubíral. Prý míval často pocit, jako by jeho život byl vytržen z kontextu. „*Můj život se mi zdál jako vystřižen nůžkami z nějakého dlouhého řetězce a mnoho otázek zůstávalo bez odpovědi. Proč to probíhalo tak? Proč jsem si s sebou přinesl tyto předpoklady? Co jsem s tím měl dělat?*“ (Jung 1994, s. 250). Jung byl v tu chvíli přesvědčen o tom, že po vstupu do chrámu by přišel k lidem, kteří by jeho otázky dokázali zodpovědět.

Pak se ale stalo něco nečekaného. Junga u vchodu zastavil jakýsi příchozí ze Země. Posel, jenž byl vyslán Carlovou rodinou a přáteli, kteří ještě nebyli na smrt svého blízkého připraveni. Poslem byl Jungův ošetřující lékař a ačkoli spolu vůbec nepromluvili, byli schopni si vzájemně předat myšlenky o návratu na Zemi. Jung zůstal zklamán nad zbytečným procesem fyzického umírání, když ještě nesměl vejít do věčnosti, a zároveň byl vyděšen, neboť se jej zmocnilo přesvědčení, že jeho lékař teď musí zemřít místo něj. Jungova předtucha se skutečně naplnila. Jakmile se probрал z kómatu a mohl poprvé vstát, jeho ošetřující lékař náhle onemocněl a krátce nato zemřel na otravu krve (Antier 2012, s. 305-306).

Po tak intenzivním zážitku, kdy Jung zakusil nebeskou blaženost, měl skutečně velké potíže s návratem do normálního života. Vše, co mu doposud připadalo krásné, se nyní jeví jako chabá náhražka. Cítil se jako ve vězení, v němž je nesmírně těžké si představit, že život má nějakou cenu. Řekl: „*Zdalo se mi totiž, jako by za horizontem kosmu byl uměle vybudován trojrozměrný svět, v němž každý člověk seděl sám pro sebe v bedničce.*“ (Jung 1994, s. 251). Zatímco ve svém zážitku blízké smrti měl Jung pocit bez tíže a cítil se lehký a nespoutaný, realita jej naproti tomu sužovala a uváděla do depresivních stavů. Uvedl, že ještě několik týdnů po tomto zážitku nebyl schopen přijít životu na chuť a jeho denní rytmus byl také velmi zvláštní. Usínal ve večerních hodinách a kolem půlnoci se probouzel s pocitem blaženosti, který připomínal jeho vizi. V kontrastu s tímto změněným stavem pak bylo „šedivé ráno“, kdy se mu všechno jevílo opět příliš hmotně a těžkopádně. Řekl: „*Navzdory znovu zhodnocené víře ve svět jsem se v podstatě od té doby už nikdy zcela nezbavil dojmu, že „život“ je výřez existence, který se odehrává v trojrozměrném systému světa připraveném k tomu účelu.*“ (Jung 1994, s. 254). Osobně mi tato Jungova slova lehce připomínají popis světa, který je vyobrazen ve sci-fi filmu „Matrix“. V Jungově pojetí se samozřejmě nejedná o představu virtuálního života v rozsáhlém počítačovém systému, nicméně pointa zůstává stejná – lidé si neuvědomují, že nežijí skutečný život, nýbrž určitou uměle vytvořenou realitu.

5. Využití tématu ve výuce OV a ZSV

Možnosti využití tématu ve výuce se odvíjí od platných rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání a pro jednotlivé obory středního vzdělávání. Konkrétněji je vždy nutno zohlednit očekávané výstupy a rozvoj klíčových kompetencí žáků.

Pátá z devíti vzdělávacích oblastí v RVP pro základní vzdělávání zní „Člověk a společnost“. Spadají sem dva vzdělávací obory – Výchova k občanství a Dějepis. Výchova k občanství se kromě jiného zaměřuje také na utváření a rozvíjení kvalit, které žáky směřují k sebepoznávání a poznávání osobnosti druhých lidí, což má za následek prohloubení pochopení vlastního jednání i jednání ostatních v kontextu různých životních situací (RVP ZV 2017, s. 50-51). Učivo o C. G. Jungovi, konkrétně o jeho pojetí psychologických typů, extroverta a introverta, by se dalo zařadit v rámci tématu „Člověk jako jedinec“. Žáci se mohou seznámit s výběrem typických charakterových vlastností jedinců extrovertního a introvertního zaměření, uvědomit si zásadní rozdíly mezi nimi a pokusit se dle této typologie charakterizovat například někoho ze svých blízkých (spolužáka, člena rodiny). Učitel by měl zdůraznit relativitu typologie (nelze ji považovat za dogma) a také to, že ani jeden z typů nelze považovat za méněcenný. Důležité je rovněž poukázat na individualitu každé osobnosti a nutnost vzájemného respektu a tolerance. Lze žákům na konkrétním příkladu ukázat, že je výhodné naslouchat sobě samému i ostatním, abychom předcházeli nepříjemným situacím – například nucení introvertního člověka k veřejnému projevu. Vzhledem k věku žáků na druhém stupni ZŠ bych do výuky nezařazovala přehnané detaily o osobnosti C. G. Junga, a nechala větší prostor zajímavostem a diskuzi.

Využití tématu ve výuce na středních školách se odvíjí od RVP konkrétních středních škol podle zaměření. Nabízí se možnost využití například na pedagogických lyceích, kde se téma dá aplikovat v rámci „Pedagogicko-psychologického vzdělávání“, konkrétněji učiva „Obecné a vývojové psychologie“. Jedním z očekávaných výstupů je popis struktury osobnosti, kam by se dala Jungova typologie osobnosti taktéž zařadit (RVP OV 2010, s. 51).

Nejširší možnosti využití tématu ve výuce se však nabízí na gymnáziích. Zde je vzdělávací obsah pod názvem „Občanský a společenskovední základ“ v rámci vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“ strukturován na několik dílčích témat, z nichž některá by mohla zahrnovat učivo o analytické psychologii, Jungově pojetí osobnosti, ale například i o chápání lidské duše či posmrtného života. Jedná se o témata „Člověk jako jedinec“, „Člověk ve společnosti“ a „Úvod do filosofie a religionistiky“. Učivo by mělo studentům

zejména prohloubit povědomí o tom, jak dalece se od sebe lidé odlišují ve svém vnímání a projevech chování a prohloubit jejich poznatky o sebepoznávání a poznávání druhých lidí. Dále by si studenti měli uvědomit potřebu vzájemné tolerance a pochopení a prohloubit své povědomí o základních filosofických otázkách (RVP G 2007, s. 39-40, 42).

Studenti gymnázia by měli být schopni uvést alespoň základní pojmy analytické psychologie, zařadit tuto koncepci do kontextu dějin psychologie, případně ji srovnat s koncepcemi nejznámějších Jungových současníků – A. Adlera a S. Freuda. Rovněž by měli znát alespoň základní informace o Jungově životě. Dle mého názoru však ani v tomto případě není vhodné studenty zahltit množstvím informací a pojmů, kterým by ani nemuseli správně porozumět, protože vyžadují poněkud hlubší studium. Výuku by bylo možné zahájit brainstormingem na téma „Co si představíš pod pojmem duše?“ případně na úvod přednést některou z Jungových myšlenek o duši, snech, vědomí a nevědomí člověka apod. Studenti by se měli nejdříve zamyslet, načež může být zahájena diskuze, aby každý mohl projevit svůj názor na danou problematiku. V případě tématu o C. G. Jungovi lze využít mnohých přesahů například do etiky. Zvláště úvahy o problémech moderního člověka jsou natolik aktuální, že lze využít i mezipředmětového vztahu a po dohodě s vyučujícím českého jazyka by studenti mohli napsat úvahu na vybrané téma.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo pojednání o životě C. G. Junga a shrnutí jeho zásadních myšlenek o člověku zejména z psychologického a filosofického hlediska. Celoživotní dílo autora je vskutku rozsáhlé, proto jsem se snažila vybrat a utřídit především základy Jungovy analytické psychologie, hlavní pojmy, o které psychologii rozšířil, a jeho hlavní úvahy o lidské existenci, duši a životě po smrti. Rozebrala jsem také významné události a momenty, které ovlivnily Jungovo smýšlení v průběhu celého života.

Při psaní práce mě nejvíce zaujal komplexní přístup C. G. Junga k člověku, jeho duši a osobnosti. Při svém bádání se Jung vždy snažil pojmut co nejvíce faktorů, které na jedince během života působí. Na jedné straně zohledňoval vlivy působení kolektivního nevědomí, na straně druhé však kladl velký důraz na odpovědnost každého jednotlivce. Smysl spatřoval v žití v jednoduchosti a vyznávání základních morálních hodnot. Vždy jej poháněla touha po poznání, čemuž odpovídá široký záběr oblastí, kterými se zabýval. Pro lepší čtivost práce jsem záměrně zařadila i leckteré zajímavosti z Jungova života.

Dějiny i naše současná zkušenost potvrzují, že jedinec v chaotickém světě čelí silící potřebě nalezení nových hodnot a smyslu života. Právě Jungovy myšlenky a poznatky mohou člověku umožnit lepší orientaci v sobě samém a dopomoci k úplnějšímu životu. Samotný Jung řekl, že jeho knihy oslovují zejména obyčejné lidi, kteří hledají duchovní vedení ve světě, v němž se cítí ztraceni (Jung et al. 2015, s. 274). Tím jasně vyjádřil, že jeho dílo není zdaleka určeno pouze intelektuálům, nýbrž i široké veřejnosti. Jung rovněž řekl: „...*Psychologie má také aspekt pedagogické metody v nejširším smyslu slova...Je to vzdělávání. Je to něco jako starověká filozofie...Něco, co se dotýká a co vyzývá celého člověka...*“ (Jung et al. 2015, s. 127). Proto se domnívám, že téma této práce může oslovit mnohé jedince, kteří se zajímají o psychologii a chtějí prohloubit své znalosti o analytické psychologii a třeba ji i porovnat s koncepcemi Jungových současníků. Psychologie se skutečně týká každého člověka a jsem přesvědčena, že nás poznatky z různých psychologických směrů mohou do jisté míry obohatit. Přínos tématu spatřuji také v tom, že není zaměřeno pouze jednostranně, ale naopak zasahuje do mnoha společenskovedních oblastí – ať už se jedná o filosofii, etiku či religionistiku. Mezipředmětové vztahy je vhodné zohlednit zejména ve výuce v rámci občanské výchovy či základů společenských věd.

Prameny a literatura

- 1) ANTIER, Jean Jacques. *C.G. Jung, aneb, Zkušenost s božstvím*. Přeložil Oldřich KALFÍŘT, přeložil Eva GAWLIKOVÁ. Brno: Emitos, 2012, 449 s. ISBN 978-80-87171-28-8.
- 2) HAYMAN, Ronald. *Život C.G. Junga. 1, Zrození psychomága (1875-1917)*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2001a. 291 s., obr. příl. ISBN 80-7252-045-8.
- 3) HAYMAN, Ronald. *Život C.G. Junga. 2, K pramenům moudrosti (1918-1961)*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2001b. 323 s., obr. příl. ISBN 80-7252-045-8.
- 4) HOPCKE, Robert H. *Průvodce po Sebraných spisech C.G. Junga*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. 216 s. ISBN 80-900802-9-4.
- 5) HUNT, Morton M. *Dějiny psychologie*. 4. vyd. Přeložil Renáta MLÍKOVSKÁ, přeložil Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2015, 708 s. ISBN 978-80-262-0898-3.
- 6) JUNG, Carl Gustav. *Analytická psychologie: její teorie a praxe: Tavistocké přednášky*. 2. vyd. Praha: Academia, 1993. 205 s. ISBN 80-200-0480-7.
- 7) JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. Autor úvodu Ludvík BĚŤÁK, přeložil Karel PLOCEK. Brno: Atlantis, 1994, 378 s. ISBN 807108087X.
- 8) JUNG, Carl Gustav et al. *Rozhovory s C.G. Jungem*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. 301 s. ISBN 978-80-262-0914-0.
- 9) JUNG, Carl Gustav., JACOBI, Jolande, ed. *Člověk a duše*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. 277 s. ISBN 80-200-0543-9.
- 10) JUNG, Carl Gustav., JAFFÉ, Aniela. *Vzpomínky, sny, myšlenky C.G. Junga*. 1. vyd., Praha: Portál, 2015. 366 s. ISBN 978-80-262-0803-7.
- 11) JUNG, Carl Gustav. *Osobnost a přenos*. 1. vyd. Brno: Tomáš Janeček, 1998. 404 s. ISBN 80-85880-18-0.
- 12) JUNG, Carl Gustav. *Slova duše*. 1. vyd. v tomto uspoř. Praha: Vyšehrad, 2001. 141 s. Moudrost světa. ISBN 80-7021-490-2.
- 13) JUNG, Carl Gustav. *Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. 1. vyd. Brno: Nadační fond Holar, 2017. 445 s. ISBN 978-80-906731-2-0.
- 14) KAST, Verena. *Dynamika symbolů: základy jungovské psychoterapie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 206 s., 20 obr. na příl. Spektrum; 17. ISBN 80-7178-371-4.

- 15) KOHOUTEK, Rudolf. *Dějiny psychologie pro pedagogy*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 120 s. ISBN 9788021045408.
- 16) NOLL, Richard. *Árijský Kristus: tajný život Carla Junga*. 1. vyd. Praha: Triton, 2001. 399 s. ISBN 80-7254-179-X.
- 17) PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006, 328 s. ISBN 80-247-0871-X.
- 18) PUŠKÁROVÁ, Mária. *Múdry stavec: analytická psychológia C. G. Junga v praxi*. 1. vyd. Bratislava: SOFA, 1997. 145 s. ISBN 80-85752-31-X.
- 19) RAFAILOV, Boris. *C.G. Jung v zrcadle filosofie: hermeneutická interpretace filosofických aspektů Jungova díla*. 1. vyd. Brno: Emitos, 2010. 129 s. Filozoficko-psychologická edice; sv. č. 2. ISBN 978-80-87171-14-1.
- 20) STEIN, Murray. *Jungova mapa duše: úvod*. Přeložil Veronika HUBLOVÁ. Brno: Emitos, 2016, 237 s. ISBN 978-80-87171-51-6.
- 21) STEVENS, Anthony. *Jung*. Přeložil Štěpán KOVAŘÍK. Praha: Argo, 1996, 176 s. ISBN 8072030213.
- 22) ŠIROKÝ, Hugo. *Analytická psychologie C.G. Junga*. Brno: Bollingenská věž, 1990. ISBN isbn80-900200-0-3.

Elektronické zdroje

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, 165 s. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Praha: VÚP, 2007, 100 s. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPG-2007-07_final.pdf

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/03 Pedagogické lyceum [online]. Praha: NÚOV, 2010, 91 s. [cit. 2020-04-26].
Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/RVP_4_vlna/RVP_7842M03_Pedagogicke_lyceum.pdf

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Boriková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Carl Gustav Jung a jeho pojetí člověka, duše a posmrtného života
Název v angličtině:	Carl Gustav Jung and his conception of human being, soul and afterlife
Anotace práce:	Tato práce se zabývá životním dílem C. G. Junga, jakožto zakladatele analytické psychologie, a jeho místem v dějinách psychologie. Popisuje Jungův život a formování jeho idejí v oblasti psychologie člověka. Důraz je kladen na Jungovo pojetí člověka, lidské duše, života, smrti a posmrtného života. Závěr práce je věnován nastínění využití tématu ve výuce základů společenských věd.
Klíčová slova:	Carl Gustav Jung, Sigmund Freud, analytická psychologie, vědomí, nevědomí, kolektivní nevědomí, archetypy, duše, osobnost, typologie osobnosti, posmrtný život, spiritismus
Anotace v angličtině:	This thesis deals with life-work of Carl Gustav Jung and his position in the history of psychology. It describes the life of the founder of analytic psychology and formation of his ideas in the field of human psychology. It is focused on Jung's conception of human being, human soul, life and death and afterlife. The last chapter of the thesis is dedicated to outlining the use of this topic in teaching practice.
Klíčová slova v angličtině:	Carl Gustav Jung, Sigmund Freud, analytic psychology, consciousness, unconsciousness, collective unconsciousness, archetypes, soul, personality, typology of personality, afterlife, spiritism
Přílohy vázané v práci:	bez příloh
Rozsah práce:	59 stran
Jazyk práce:	český jazyk